

Türkiye ve Yunanistan Arasında Bir Gümrük ve İktisat Birliğine Dair Tasarı

Yazan :

A. Sbarounis [1]

K I S I M : I — G İ R İ Ş

I. Umumi mülâhazalar [2]

General Eisenhower Mr. Monet'ye: «Avrupalıların birleşmesi tarihi bir zarurettir» demişti.

Tarihte Hristiyan Avrupaya, «Osmanlı tehlikesi» ne, Viyana kapılarına dayanan «istilâcı Türkler» e karşı birleşmesi tavsiye ediliyordu.

[1] *Biografik not :*

Halen Atina'da Yüksek İktisat ve Ticâret Okulunda Maliye Profesörü olan Dr. Athanase J. Sbarounis, mali ve iktisadi meselelere ait muhtelif dillerde yaptığı neşriyatıyla tanınmış bir ilim adamıdır. Ayrıca, Yunanistan Maliye Vekâletinde uzun müddet umum müdür ve müsteşar olması, Yunan Milli Bankasında mümessil direktör olarak çalışması, Bretton Woods ve U. N. R. R. A. ilh... gibi milletlerarası konferans ve teşekküllere Yunanistanı temsilen murahhas olarak iştirak etmiş bulunması ve Yunanistan'ın Milletlerarası Banka nezdinde «Governor» lığını yapması, kendisini gerek Yunanistan'ı ve gerek milletlerarası münasebetleri alâkalandıran mall meselelerde büyük tecrübe ve bilgi sahibi bir otorite haline sokmuştur. Bu sebeble, Yunanlı profesörün bu yazıda «Türk - Yunan Gümrük Birliği» hakkında ortaya atacağı fikirlerin ve yapacağı tekliflerin mecmuamız okuyucularını yakından alâkalandıracaklarını umuyoruz. Bu kadar mühim ve aktüel bir meselenin her iki memleketin menfaatlarına en uygun bir şekilde ve *muhtelif görüş zaviyelerinden incelenip olgunlaştırılması için, her seyden evvel bir münakaşa mevzuu olarak bir defa ortaya konması ve bu mevzu ile ilgili meselelerin bir envanterinin yapılmış olması lâzım gelmektedir.* «Türk - Yunan Gümrük Birliği» fikri üzerindeki düşüncelerini böylece sistemli bir ilmi etüd halinde mecmuamızda yayınlamak hususundaki ricamızı kabul ederek *bu mühim meselenin bir münakaşa mevzuu olarak ortaya konmasına imkân verdiği için* Prof. J. Sbarounis'e teşekkürlerimizi sunarız. MECMUÂ

[2] Bibliyografya metnin sonundadır. Bibliyografya listesindeki yazar adları ve başlıklar için notlarda sadece yazarın ismi verilmiştir.

O günden bugüne herşey ne kadar değişti.

Türkler bugün artık Avrupalı sayılmaktadır; ve dinleri değişik olmasına rağmen, Hristiyan devletler tarafından Avrupa Birliğine, mutasavver «Avrupa Birleşmiş Devletler» ine iştirake davet edilmişlerdir. Devrimizin siyasi olgunluğu ve demokratik idealleri artık insanların ırk, renk ve inanç farkı gözetmeksizin bir arada yaşamalarını gerektirmektedir.

Maamafi, Avrupa milletlerinin bir «siyasi ve iktisadi birlik» haline gelmeleri hareketi pek yavaş geliyor. Bundan ötürü, «Pan - Avrupa» hareketini teşvik için Avrupanın daha geniş çapta birleşmesini kolaylaştırabilecek mahiyette ve teşkili daha kolay bölgesel birliklerin kurulmasını teşci etmek sayani tavsiye görülmektedir.

«Türkiye ve Yunanistan arasında bir gümrük ve iktisat birliği» ne dair etüdümüz de işte bu ruh haleti içinde hazırlanmıştır. Bittabii, hiç bir resmî makam veya şahsın fikirlerini aksettirmemektedir. Sadece bir iktisatçı tarafından hazırlanmış teknik bir etüdden ibarettir. Kat'î olarak doğru ve mükemmel olmak iddiası ve gayesi de yoktur; ve tartışmalara yol açması bizi çok memnun edecektir.

Yunanlılar ve Türkler aşağı yukarı 500 yıl bir arada yaşadılar. Arasira birbirleriyle mücadele ettilerse de, bu beş asır zarfında uzun yıllar müşterek bir siyasi kader ve iktisadi refah içinde kardeşçe yaşadıkları da oldu.

Burada tetkik etmek istediğimiz gümrük ve iktisat birliği, Yunanlılar ve Türklere, hayat standardını daha yüksek bir refah ve medeniyet seviyesine çıkarmak için müstakbel bir iktisadi işbirliği fırsatını verecektir.

* * *

Marshall Plânının ilânı üzerine 1947'de Pariste toplanan O. E. E. C. konferansı sırasında, Türk ve Yunan hükümetleri gümrük birliği hareketine şevkle katıldılar; ve sadece, Avrupa Gümrük Birliği Etüd Grubu'nun çalışmalarile tam bir işbirliği yapmakla kalmayıp, bütün dikkatlerini «iki dost ve komşu memleket olarak, aralarında yapılabilecek bir bölgesel gümrük birliğinin tetkikine hasredeklerini» beyan ettiler [3].

[3] O. E. E. C. nin A. B. D. Cumhurbaşkanına Devlet Bakanı vasıtasile verdiği raporun I ve II nci cildi, *General Report* ve, *Technical Reports*'un I inci cildine bakınız. Washington, D. C. 24 Ekim, 1947, Pg. 101. Aynı zamanda Diebold'a da bakınız: S. 303 ve 383.

Maamafi, içinde bulunduğumuz 1953 yılı Eylül ayına kadar söz konusu mesele hususunda başka hiçbir şey işitmedik. Bunun çeşitli sebepleri olabilir. Herhalde Yunanistanın komünist tecavüzüne karşı girdiği harp ve bunu takip eden kalkınma hareketi, bu sebeplerin bir kısmını teşkil etmektedir; bundan başka, Avrupada ortaya çıkmış olan diğer teşekküllerin gümrük birliklerinden daha ön plâna geçmiş olması da Yunanlılarda ve Türklere müşahade edilen tereddüde sebep olmaktadır.

Türkiye ve Yunanistan arasında bir iktisadî işbirliği lüzumu aşîkârdır. Her iki memleket de Batı Avrupa grubuna dahildir, yani onaltı O. E. E. C. memleketi arasındadır. Yunanistan, Batı Avrupanın gayrisafî milli hâsilasının % 1'ini [4], Türkiye ise % 2,5'ünü temsil etmektedir. Bu da çok şayanı dikkat bir husustur; zira, Türkiyenin yüz ölçümü, herhangi bir Avrupa memleketinin Avrupa kıtasındaki yüz ölçümünden daha büyüktür, ve her iki memleket beraber, bütün Avrupa memleketleri [*] mesahasının % 25'ini teşkil eder. Nüfus başına milli gelire gelince [5], Yunanistan yılda 140 dolarla Batı Avrupa memleketleri arasında nüfus başına en düşük milli gelire sahiptir. Söz konusu miktar Belçikada 500 dolar, İsveçde 900 dolar, A. B. D. de ise 1700 dolardır. Türkiye 170 dolarla sondan bir evvel gelmektedir. Gerek Türkiye ve gerek Yunanistanda nüfus başına elektrik istihlâki Norveçtekinin % 2'si, Belçika ve Fransa-dakinin ise % 7'sidir. Hayvanî mahsûllerin istihlâki düşük, fakat, müte-akip tablonun da gösterdiği gibi, fakir tabakaların gidasını teşkil eden mahsûllerin istihlâki daha yüksektir. En düşük gıda kalorisini haiz memleket de yine Yunanistandır.

Nüfus başına yıllık istihlâk (kg.)

	Hububat	Patates	Seker	Et	Süt	T. yağ	Peynir	Yumurta	Zerzevat	Meyve
Belçika	100.8	142	27.5	42	104.5	9.5	5.1	12.1	58.3	54.4
Yunanis.	135.4	39	10.3	11.8	31.4	0.5	6.5	3.3	67.2	77.4
Türkiye	171.4	23	7.7	16.8	22.6	2.7	3.5	1.2	65.3	64.3

Yunanistan ve Türkiyenin dokuma istihlâki, diğer O. E. E. C. memleketlerindeki vasatî istihlâkin yarısıdır.

Zürra ve işçi sınıflarının meskenleri en zarurî ihtiyaçları bile karşılayamayacak durumdadır.

[4] Bak: O. E. E. C. nin *Perspectives of the European Economy*, Paris 1952.

[5] Bak: Birleşmiş Milletlerin Avrupaya daîr E. C. E. nesriyatı, Türkiye ve Yunanistan için daha aşağıya bakılması...

[*] Yazarın burada kastettiği, O. E. E. C. memleketleridir (Çeviren).

Lüks eşyaya gelince, (otomobil, radyo v. s. gibi) bunlar da ancak birkaç Yunanlının ve birkaç Türkün elde edebildikleri imtiyazlardır.

Umumiyetle, Batı Avrupa memleketlerinde az gelişmiş Avrupa memleketlerine dair bir mesele söz konusu olunca, ilk ileri sürülen Yunanistan ve Türkiyedir. Bu üzücü vaziyeti tamir etmek acaba mümkün müdür?

Eski Yunan, Makedonya, Bizans ve Osmanlı İmparatorlukları devirlerinde, bu topraklar, üzerlerinde yaşayan kavimlere dünyada bir iktisadî üstünlük temin edemediği zamanlarda bile, hiç olmazsa bir iktisadî refah sağlamıştı.

Tabii dünya değişmiş, zafer şimdi diğer milletlere geçmiştir; sonra, dünyanın iktisadî bünyesi de artık eskisinin aynı değildir: büyük keşifler, sanayi inkilâbı, liberalizm'in yayılması dünya iktisadiyatı ve ticaretine yeni bir vechе vermiş, Yunanistan ve Türkiyeyi geride bırakmıştır.

Maamafî, şimdi bile, gerek Yunanistan ve gerek Türkiye, hayat standardını yükseltebilecek bir iktisadî gelişme için büyük imkânları haizdir. Dâva çalışma, sulh, iktisadî imkânlar ve herşeyden evvel işbirliğini gerektirmektedir.

II. Gümrük birliğinin ana hatları

Bir gümrük birliği fikrinin ortaya koyacağı muhtelif karışık meseleler vardır [6].

İki müstakil devlet siyasî bakımdan birleştikleri takdirde, aynı zamanda yeni bir «anavatan» olan Federal devlet, birleşen münferit devletlerin hâkimiyeti kendisine devretmesini gerektirir. Bir gümrük birliğinde ise aksine, iki müstakil hâkim kuvvetin basit bir işbirliği söz konusudur. Maamafî, birliğin faydalı olabilmesi için, her devlet hâkimiyet haklarının azalmasını ve feragat ettiği bu hakların, tesanüt, (societas), hüsnüniyet (bonafides), ve faaliyet (diligentia) ilkelerine göre hareket edecek diğer şerikince kullanılmasını kabul edecektir.

Sözkonusu yeni temayüllerin bir delili de, Devlet - Üstü Teşekküllerin kurulmasını hedef tutan Avrupa Parlemtosu, Avrupa Konseyi, Avrupa Müdafaa Komitesi, Kömür - Çelik Birliği gibi Avrupadaki yeni müesseselerdir [7].

Maamafî, bir gümrük birliği bir takım güçlükler arzeder; bir iktisadî birliğin arzettiği güçlükler ise daha da fazladır. Bilhassa her ikisinin de

[6] Teferrüat için bak: Viner, Ellis ve Diebold.

[7] Yeni bibliyografya mevcuttur. Bilhassa bak: J. Kunz, *Super State Organizations*. «American Journal of International Law», 1952.

bir memleketin muhtelif iktisadî sektörleri üzerindeki tesirleri o kadar derindir ve her ikisi de hazırlık ve intibak için o kadar uzun bir zamana ihtiyaç gösterir ki, birliğin anı dağılışı, ayrılan memleketler üzerinde kötü neticeler doğurur; bir ittifak, hattâ bir askerî birliğin dağılışıma hiçbir benzerlik yoktur.

Gerek serbest ticaret ve gerek müdahale siyaseti taraftarları gümrük birliğini tutmakta, fakat herbiri söz konusu birliğin ayrı veçhesini görmektedir [8].

Gümrük birliğinin ilk gayesi [9] arz kaynaklarında bir değişiklik husule getirmektir. İki vaziyet düşünülebilir: a) birlik kurulmazdan önce hiçbir yerden ithal etmediği halde, üyelerden birinin diğerinden, ve, b) birlik kurulmazdan önce, üçüncü bir memlekettten ithal ettiği halde, bundan böyle üyelerden birinin diğerinden mal ithal etmesi.

Birinci halde, «ticaretin yaratılması», yani, istihsal ve ticarete bir artış söz konusudur. Bu husus, ihtiyaçlarımızı tatmin imkânlarını arttırdığı ve dünyanın temin ettiği fayda da bu artışa eşit olduğu için serbest ticaret taraftarlarınınca terviç edilmektedir. İkinci halde, sadece «ticaretin yönü» değişmektedir; serbest ticaret taraftarı buna karşı lâkayttır. Halbuki, müdahale siyaseti taraftarı buna, korunan sahanın genişlemesi ve gümrük birliğinin en faydalı hususiyeti olarak bakar [10].

Diğer bir tesir de «birim başına daha düşük maliyet» te istihsalı sağlayabilecek daha «geniş bir iç piyasa»nın ortaya çıkması, ve umumi-

[8] J. Viner, S. 41: «Umumiyetle gümrük birliklerine dair eserler, ister iktisatçılar, ister iktisatçı olmayan şahıslar, ister müdahale siyaseti, ister serbest ticaret taraftarlarınınca yazılmış olsun, hemen daima söz konusu birliklerin lehinedir. Sadece ekseri serbest ticaret taraftarı bir iktisatçının arasına süpheci sözlerine râstlanır. Müdahale siyaseti ve serbest ticaret taraftarlarının ticaret siyaseti sahasında birleşmeleri, gümrük birliğinin ekonomik veçhesinde bir hususiyet olduğunu göstermektedir. Serbest ticaret-müdahale münakaşalarına daima gümrük birliği meselesi de karışmıştır.

[9] İki den fazla sayıda memleketin gümrük birliği kurmaları halinde de ortaya çıkan meseleler aşağı yukarı aynıdır.

[10] J. Viner, S. 44: «Serbest ticaret noktai nazarından, eğer ticaret yaratıcı kuvvet hakimse, hiç olmazsa üyelerden bir tanesi muhakkak menfaattar olmalıdır; her iki üye de müteneffi olabilir; iki memleketin beraberce safi bir menfaati olacaktır; diğer memleketler de umumiyetle bu vaziyetten faydalanmaktadır. Fakat, hiç olmazsa kısa vadede diğer memleketler zarar edecektir, ve uzun vadede ise ancak gümrük birliği sahasının artan refahının yayılması neticesi kazanabilirler. Ticaretin yönünü değiştirici tesir hâkim olduğu takdirde, hiç olmazsa üye memleketlerden biri zarar görmeğe mahkûmdur; veya her ikisi de zarar görebilir. İki memleket beraber alındığı taktirde safi bir zarar mevcut olacaktır ve diğer memleketler de kayıp edecektir.»

yetle istihsalin artması müterafık olan düşük maliyetli istihsalin istihlâki arttırması ve ihtiyaçların daha geniş ölçüde tatminine yol açmasıdır. Söz konusu nokta, iktisadî sahanın genişlemesinin «iktisadî kuvvetlerin temerküzü»nü kolaylaştırdığı faraziyesine dayanmaktadır. Her ne kadar bazı yazarlar buna itiraz ediyorlarsa da [11], gümrük birliğinden sonra, işletmelerinin cesameti gittikçe genişliyen büyük teşebbüslerin kurulması temayülünün bir kaide haline gelmesi ihtimali daha kuvvetlidir [12, 12 a, 12 b, 12 c].

Bir gümrük birliğinin en önemli şartı «istihsal âmillerinin seyyaliyeti»dir [13]. Gerek klâsik teori ve gerek serbest ticaret teorisi «işgücü, sermaye ve malların beynelmilel çapta serbestçe mübadelesi»ni ister [14]. Bu husus, umumiyetle «daha dar bir serbest ticaret sahası» diye de adlandırılan gümrük birliği sahası için kat'î surette elzemdir [15].

[11] J. Viner: S. 46: «A. E. D. gibi en ileri ekonomilerde bile büyük işletme küçük işletme ile beraber mevcuttur».

[12] İki müstesna halde, yani a) teşebbüsler istihsalde «optimal nokta»ya vardığı ve, b) gümrük birliğinden sonra, yeni «gümrük birliği sahası» dahilinde istihsal faktörlerinin seyyaliyeti mümkün olmadığı zaman, iş hacmi genişlemeyecektir.

[12 a] J. Viner, S. 46: «Böylece, gümrük birliğinden sonraki himaye edilen geniş piyasanın neticesi olarak, birim başına istihsalin maliyeti düştüğü takdirde, üyelerden biri, her ikisi veya bir bütün olarak birlik için gümrük birliğinin faydalı olmak imkânı vardır. Fakat aynı zamanda, her bir halde bir kayıp olması imkânı, hattâ sık sık ihtimali de vardır».

[12 b] Teşebbüs istihsalin optimal noktasına vardığı zaman, istihsal miktarını arttırma aleyhte sonuçlar verecektir; zira, her yeni birim, arz hacmini işba noktasına gelmiş talebdan daha fazla laştıracak, fiyatları düşürecek, kâr eden teşebbüsü kârsız vaziyete getirecek ve düşük maliyetli istihsalin maliyetini yükseltecektir. Bu sebeplerden ötürü, istihsalde optimal noktaya erişen teşebbüsler, istihsal arttırmaktan kaçınacaktır.

[12 c] Bilindiği üzere, Keynesyen teoriler ve diğer iktisatçıların işlenen nazariyeler, arz ve talep elastikiyeti olabilmesi, ve her ikisinin tahdit edilmeksizin karşılıklı birbirine intibak edebilmesi için, işgücü ve sermaye hacminin elastiki olması gerektiğini iddia ederler.

[13] Viner, S. 49: «Mamafî, birim başına maliyet artmaksızın sanayi istihsalini arttırmasını tahdit eden unsurlar, istihsal faktörlerinin, arz şartlarıdır; eğer gümrük birliği üye memleketler arasında istihsal faktörlerinin seyyaliyetini esaslı surette arttırmazsa, himaye edilen piyasanın cesametini genişletmiş olsa da, milli ekonominin hacmini istihsal şartları itibarıyla bu anlamda arttırmış olmaz».

[14] Dünyada istihsalin daha iyi teşkilatlanması ve daha geniş halk kitlelerinin tatmin olması için.

[15] Viner, S. 49, (L. Bosc'dan iktibasen - *Unions douanières et projets d'unions douanières*, Paris, 1904, S. 98) yeni gümrük sahasını yüksek gümrük duvarlarının çevirdiği halleri inceliyerek, şöyle demektedir: «Birbirine ilgili müteaddit gümrük resimleri, yüksek maliyetli müstahsillere müstakil tarife duvarlarından daha fazla

Serbest ticaret taraftarlarına göre, gümrük birliğinin diğer bir tesiri de kendi idealleri olan «işbölümü», «istihsalin ihtişaslaşması» ve neticede «istihsalin coğrafi bakımdan bölümü»nü tahakkuk ettirmesidir [16]. Her üye memleket, bütün gümrük birliği sahası dahilinde istihlâk edilmek üzere en iyi kalitede ve en düşük maliyette istihsaline muktedir olduğu malları istihsal edecektir [17]. Gümrük birliğini aynı zamanda «rekabetin yeniden intibakı» takip eder.

Zararlı herhangi bir yabancı rekabeti bertaraf etmek için üye memleketler, üçüncü memleketlerden yeni bölgeye yapılan bütün ithalâta tatbik edilmek üzere müşterek bir dış gümrük tarifesi tespit edecektir.

«Dahilî rekabet» e de aynı derecede önem vermek lâzımdır [18]. İki üye memleket arasındaki iç gümrüklerin kaldırılmasından sonra, birleşmiş olan bütün bölgede «nisbî istihsal masrafları» prensibi hâkim olacaktır. Bütün bölgede istihsal masrafları en düşük olan teşebbüsler yaşayacak, diğerleri ise ortadan kalkacaktır. Bu da rekabet, düşük maliyetle istihsal, ve şümlüllü istihlâkin faydalarından istifade için en iyi yol olduğundan, sosyal bakımdan faydalıdır. İdeal vaziyet, birleşen memleketlerin iktisadî bakımdan birbirine «rakip» olmayıp, birbirlerini «tamamlayıcı» mahiyette olmasıdır [19].

piyasaya hakim olma imkânını verir. Bu noktayı gümrük birliklerinin lehinde yazılmış meshur risalelerin birinde yazar, pek güzel belirtmiştir. Ticaret engellerini yıkması dolayısıyla serbest ticaret taraftarlarının gümrük birliğini tuttuklarını söyledikten sonra yazar, müdahale taraftarlarının da, müstahsile gümrük birliği hudutları içinde himaye edilen daha geniş bir piyasa temin etmesinden ötürü, birliği istediklerini ilâve etmektedir.

[16] L. Bosc, S. 98: «Makûl bir seçim sayesinde gümrük birliğinin hudutları içinde çok daha verimli bir iş bölümü olacak ve mesaha itibarile genişleyen gümrük hudutları eski piyasayı diğer memleketlerin üstünlüğünden koruyacaktır.» (Viner, S. 49).

[17] İstihsal merkezlerinin yerini tayin eden unsurlar iklim şartları, sermayenin bolluğu, ham maddelerin mevkii, halkın istidat ve kabiliyetleri ve istihsal masraflarının durumu olacaktır.

[18] Birlikten önce, diğer faktörlerin himaye edilmesi dolayısıyla her memlekette muhtelif istihsal branşları için, a) tam inhisar veya, b) tam rekabet, yahut da, c) en sık rastlanan vaziyet, yani gayritam rekabetin muhtelif dereceleri gibi değişik durumlar mevcuttur. Yani, teşebbüsler inhisar, duopol, oligopol, natamam rekabet, tam rekabet v. s. diye isimlendirilen değişik şartlar altında bulunurlar. İki memleket piyasasının birleşmesi halinde, her müstahsil bütün birlik sahasını yenmek için çalışacaktır.

[19] L. Bosc, S. 98: «Dahilî rekabete gelince, serik memleketler gümrük birliğine seçilirken, istihsalde rakipten ziyade tamamlayıcı olmalarına dikkat edilirse, bundan da korkmaya mahal yoktur.» (Viner, S. 49).

J. Viner, S. 51: «Gümrük birliklerine dair literatürde hemen hemen daima

Gümrük birliği bilhassa «serbest teşebbüs» şartları altında başarılı olabilir. Üye memleketlerin iç iktisadiyatları, ve her iki memleket arasındaki iktisadî mübadele liberal olduğu takdirde, iki memleketin birleşmesi piyasa mekanizması sayesinde otomatik olarak husule gelir. Maamafî, halen muhtelif derecelerde «devletçilik» ve «plânlaşma» o kadar yaygındır ki, bir gümrük birliğine girmek isteyen devletler ciddi meselelerle karşılaşacaktır [20].

Hülâsa olarak, bir gümrük birliğinden faydalı neticeler [21, 22] elde edebilmek için gereken şartları sıralıyalım: a) gümrük birliği sahasının

gümrük birliğinde iki memleketin birbirine rakip olmasının bir mahzur, tamamlayıcılığın ise bir fayda teşkil ettiği karine olarak kabul edilmektedir. Bu hususta Benelux ve Franco - İtalya tasarılarına bakınız.

[20] Bütün gümrük birliği sahasının iktisadî insicamına yardım eden münferit kuvvetler, iki hakim kuvvetçe konulmuş tahditlerle karşılaşacaktır. Bundan ötürü, ilgili devletler uzun vâdede tamamen liberal bir ekonomiyi hedef tutmalıdır. Bu gerçekleştirilinceye kadar da, hükümetlerin, müdahale ve planlaşma hususunda benzer programlar takip etmeleri gerekir.

[21] Viner, S. 51 - 52: «İster yalnız gümrük birliği sahası, ister bir bütün olarak dünya bakımından mütalâa edilsin,

(I) İktisadî sahası ne kadar geniş, ve dolayısıyla dahilide iş bölümü imkânları ne kadar fazlaysa;

(II) Birlik sahasının dışından getirilen mallara konulan vasatî gümrük resmi, birliğin mevcut olmadığı hale nispetle ne kadar düşüğe;

(III) Gümrük birliğinden evvel her iki memlekette gümrük resimleriyle himaye edilen yüksek maliyetli mallar cins itibarile birbirine ne kadar uygunsa; yani, gümrük birliğinden evvel üye memleketlerin himaye edilen sanayiler itibarile tamamlayıcılık derecesi ne kadar az veya rakiplik derecesi ne kadar çoksa;

(IV) «Gümrük birliğinin muhtelif kısımlarında himaye edilen aynı çeşit sanayilerde birim başına maliyet arasındaki fark ne kadar fazlaysa ve dolayısıyla bu sanayiler bakımından gümrük birliği sahası içinde serbest ticarettten elde edilecek tasarruf imkânları ne kadar fazlaysa;

(V) Serbest ticaret rejimi muvacehesinde üye memleketlerin istihsalinde nisbi bir üstünlüğe sahip oldukları mallar için, birlik sahası dışındaki potansiyel ihrac piyasalarında gümrük resimleri ne kadar yükseğe ve dolayısıyla, gümrük birliği sahası ile birliğin dışındaki memleketler arasında istihsalin ihtisaslaşmasını azaltmaktan doğacak zarar ne kadar azsa;

(VI) Piyasanın genişlemesinin, gümrük birliği sahasının dışından yapılan ithalâtın fiyatına nispetle birim başına maliyetini düşürdüğü himaye edilen sanayiim şümülü ne kadar genişse;

(VII) Piyasanın genişlemesi, ilgili malların birim başına maliyetini birliğin dışından ithal edildikleri fiyata nispetle daha fazla düşürmeye sebep olmayacak, fakat gümrük birliği içinde istihsalî genişleyecek durumdaki himaye edilen sanayilerin şümülü ne kadar darsa, gümrük birliği o kadar fazla serbest ticarete doğru temayül edecektir.

[22] Burada gümrük birliklerine dair söylenmiş bazı şeyleri ilâve edelim:

mümkün olduğu kadar geniş olması, b) müstehlik piyasası olarak dahili istihsalı destekliyecek ve aynı zamanda dış ticaret siyasetinin tanziminde kuvvetli bir silâh olarak kullanılabilir Kabil olduğu kadar kalabalık nüfus [23], c) her iki memleketteki tabii kaynaklar ve işgücü unsurunun en iyi şekilde gelişimini ve istihsalin ihtisaslaşmasını sağlayacak müşterek bir iktisat siyaseti, d) sermaye ve işgücünün bol ve seyyal olması, e) sadece millî hudutlar dahilindeki halk kütlelerine fayda temin etmekle kalmayıp, aynı zamanda yabancı piyasalarda rakip vaziyete geçebilecek düşük maliyette istihsal, f) millî istihsalı yabancı rekabetten dikkatle koruma, g) birleşen her iki millî iktisadın kabil olduğu kadar birbirini tamamlayıcı mahiyette olması, h) üçüncü bir piyasaya sürülen müşterek mallarda her iki üye memleketin birbirine rakip vaziyete geçmesini

Viner, umumiyetle gümrük birliğinin, neticelerinin serbest ticaret tarafları iktisatçılarınca söylendiğinden daha az müsait olduğunu ifade etmekte ve 53 cü sahifede şöyle yazmaktadır: «Serbest ticaret tarafları ve gümrük birliklerinin lehinde olan iktisatçılarınca varılan netice için bilhassa şu yazarlara bakınız: G. von Haberler, *The Theory of International Trade* (Londra, 1936), S. 383-91 ve yine aynı yazarın, Seymour E. Harris tarafından basılmış *Postwar Economic Problems*'de «The Political Economy of Regional or Continental Blocs» adlı makalesi, bilhassa 330-34 cü sahifeler ve Haberler'in diğer eserleri; John de Beers'in *Quarterly Journal of Economics* (1941) deki «Tariff Aspects of a Federal Union» isimli makalesi ve Haberler'i tenkit etmesizin takip eden *Customs Union*, 1947, S. 75 adlı eseri.

Economic Planning and International Order (Londra, 1937, S. 120-22) adlı kitabında L. Robbins şöyle diyor: «Beynelmîlel işbölümünün gayesi sadece memleketlerde istihsal edilemeyen malların ithalini sağlamak değildir; gaye daha ziyade o memleketlerdeki istihsal faktörlerinin istihsaline en fazla muvaffak oldukları şeylerin istihsaline tahsis edilib, diğerlerinin dışardan teminidir. Bihâenaleyh, herhangi bir bölgesel gurup veya daha geniş birliklerden temin edilecek kazanç, daha fazla kendi kendine yeterlik olmayıp, birlik sahasına giren bölgelerin kendi kendine yeterliğini kaldırmaktan sağlanan kazançtır. (Bir gümrük birliğinde, her aza bölgenin kendi kendine yeterlik derecesinde bir azalma olacak, fakat bir bütün olarak gümrük birliği sahasının kendi kendine yeterliği artacaktır.) ... Beynelmîlel zaviyeden, gümrük birliği başlıbaşına bir fayda teşkil etmez. Sadece, neticede daha geniş bir işbölümü imkânı sağladığı nispette faydalıdır. (Viner tarafından iktibas edilmiştir: S. 54).

Economic Destiny (Londra 1944, S. 135) adlı kitabında R. G. Hawtrey, Hollanda Belçika birliği için şunu yazıyor: «En fazla müsaadeye mazhar devlet şartı, komşu memleketler arasında gümrük duvarlarının kalkmasına mâni olduğu için tenkit edilmektedir... Fakat bu çeşit anlaşmaların serbest ticarete doğru bir hareket olduğunu farzetmek de bir hayaldir. Belçika ve Hollanda'nın birbirine karşı tatbik edeceği rüçhanlı muamele, mevcut himayeci gümrük tarifelerini diğer memleketlere karşı daha ziyade aşılma hale getirecektir.

[23] Bilindiği gibi, Alman Tarihçi Okulu, beynelmîlel rekabette küçük memleketlerin büyük memleketler karşısında gayri müsait bir durumda olduğu tezini destekliyordu.

bertaraf, i) her iki devletin müspet tedbirler ve karşılıklı imtiyazlarla gümrük birliğinin başarısına yardım etmiye karar vermış olmaları.

Ortaya bir mesele daha çıkıyor: gümrük birliği «tam mı, yoksa kısmi mi» olmalıdır? Bir gümrük birliği önceden pek çok şartların mevcudiyetini gerektirdiğine, ve gerçekleştirilmesi de çok zor olduğuna göre, her iki memleketin iktisadî istiklallerini muhafaza ederek, aralarında rüçhanlı tarifeler tatbik etmek üzere ticaret anlaşmaları yapmaları sayanı tercih değil midir? İki memleket arasında rüçhanlı tarife ya, a) «imparatorluk rüçhanı» [24] veya, b) «bölgesel rüçhan» [25, 26] şeklinde olabilir. Tabii, bizi ilgilendiren ikincisidir. Maamafi, gerek Genevre ve Havana konferanslarında ve gerekse Beynelmül Ticaret Teşkilâtının Havana Anlaşmasında ne lâfzan ve ne de ruhen, herhangi bir devlete bu çeşit anlaşmalar yapma selâhiyeti tanınmamaktadır [27]. Aynı zamanda, teorik tahliller [28, 29] de rüçhanların iktisadî bakımından

[24] Meselâ, metropol ve koloniler arasında.

[25] Yani iki müstakil devlet arasında.

[26] Viner (S. 15) e göre.

[27] C. Wilcox, *A. Chapter for World Trade* (New York, 1949, S. 70) adlı kitabının «Customs Unions and Free Trade» bahsinde şöyle demektedir: «Prensip olarak A. B. D. rüçhanlara muhalefet etmiş ve gümrük birliklerini terfi etmiştir. Bu görüş, mantıki istikrardan mahrum olmakla tenkit edilebilir. Zira, rüçhanlı anlaşmalarda, diğer memleketlere karşı yapılan tefrik kısmi, gümrük birliklerinde ise tamdır. Bununla beraber, tefrik yine de kabili müdafaadır; çünkü bir gümrük birliği daha geniş bir ticaret sahası yaratır, rekabete mani olan engelleri kaldırır, istihsal faktörlerinin daha iktisadî bir şekilde tahsisini sağlar ve böylece istihsalın artması ve hayat standardının yükselmesini temin eder. Diğer taraftan, rüçhanlı bir sistem, dahill engelleri muhafaza eder, istihsalde tasarrufa mani olur ve gelir ve talep artışı tahdit eder. Bu sistem, birliğin dahilindeki müstahsile imtiyazlar bahsetmek ve hariçteki rakiplere bir engel koymak maksadile kurulur. Bir gümrük birliği, çok taraflı ve tefrik gözetmez bir temel üzerine ticaretin genişlemesine yardım eder; rüçhan sistemi ise etmez.

Bir gümrük birliğinin kurulmasında, yerleşmiş menfaatler tehdit edilebilir ve esaslı bir islâhata ihtiyaç olabilir. Bundan ötürü, böyle bir nizamaya geçişin ani olmaksızın tedricî olması sayanı tercihtir. Bu maksatla birlik dahilindeki resimler oldukça uzun bir müddet zarfında tedricen indirilebilir. Maamafi, bu ameliye devam ederken rüçhanlar yerleşecek ve artacaktır. Binaenaleyh, umumi tefrik gözetmeme kaidesine bir istisnaya ihtiyaç olacaktır.

Fakat böyle bir istisna tehlikeli olabilir. Dahili engellerin tamamen kaldırılmasına doğru ilerleme kararlaştırılan gayesine varıyabilir; ve böyle olduğu takdirde de, rüçhan sistemi yasıyacaktır. Eğer bundan kaçınmak isteniyorsa, istisnayı esas gayesini temin edecek şekilde tertiplemek gerekir.

[28] J. Viner, S. 50 de bu fikri şu şekilde izah ediyor: «İdarî mülâhazalar hariç, rüçhanların iktisadî bakımdan mahzurlu olduğu, % 100'e yaklaştıkça da mah-

zararlı olduğu ve % 100'e yaklaştıkça zararının arttığı, halbuki «gümrük birliklerinin bir iktisadi nimet» olduğu neticesini vermiştir.

Rüçhanların daha ileri bir şekli olan kısmi gümrük birlikleri ancak «tam gümrük birlikleri» ne bir geçiş safhası olarak kabul edilebilir.

«Âmme idaresi ve âmme maliyesi» de hususi dikkati icabettir. Maamafi, münferit iktisatların imtizacı, âmme maliyesi ve âmme idaresinin imtizacından çok daha girifttir. Günümüzdeki «Devlet - Üstü İdare» ye doğru gelişim, iki üye memleket arasında gümrük tarifeleri hususunda işbirliği yapılması için iyi bir örnek teşkil etmektedir.

Gümrük resimlerinden elde edilen âmme varidatının iki memleket arasında nasıl paylaşılacağına gelince, bu hususta ileri sürülen muhtelif sistemlerden birkaçını zikredelim: a) nüfusa göre, b) ithal mallarının üye memleketler arasında tevziinden sonra yapılan fiili istihlâka göre, c) sözkonusu malların müşterek bölgeye giriş noktasına göre, ve d) bunların birkaçından müteşekkil karışık bir sisteme göre. Bu sistemlerden hepsinin kendine göre fayda ve mahzurları vardır, ve kendilerine en uygun geleni seçmek birleşen memleketlere ait bir meseledir.

Gümrük birliği diğer bir mesele daha ortaya çıkarmaktadır: harici bir vergi olan «gümrük resimleri», dahilî vergilerden veya hiç olmazsa istihlâk vergilerinden ayıramaz. Bundan ötürü, her iki üye memlekette vergi yükünün eşit olması için tetkikler yapılmalıdır. Gümrük birliğinin pürüzsüzce işleyebilmesi için, hattâ gelir vergisi ve diğer vasıtasız vergiler hususunda da müşterek bir siyaset takip edilmesi gerekir.

zurlarının arttığı ve gümrük birliklerinin bir iktisadi nimet olduğu yalnız bir esasa dayanarak kabul edilebilir. Tam olduğu takdirde bir gümrük birliği, birlik üyeleri arasında resimlerin kaldırılmasını gerektirir; resimlerin kaldırılmasında ise bir ayırma yapılmadığından, faydalı rüçhanlarla beraber mahzurlular; ticaret yaratıcı rüçhanlarla beraber de ticaretin yönünü değiştirici rüçhanlar yerlesecektir. Diğer taraftan, imtiyazlı anlaşmalar umumiyetle tefrik yapıcı mahiyettedir; ve seçilen rüçhanların daha ziyade ticaretin yönünü değiştirici veya mahzurlu rüçhanlar olması mümkün, hattâ muhtemeldir. Fakat idari tasarruf müstesna, bir gümrük birliği yapılmadan verilen % 100 nispetindeki rüçhanlar iktisadi bakımdan bir gümrük birliği kadar iyidir — veya kötüdür —.

[29] Rüçhanların lehinde ve aleyhinde ileri sürülen iddiaların tahlili için, Ellis'de S. 403-413 e ve bibliyografyaya bakınız. Aynı zamanda, Dieboid'da S. 216-241 e ve bilhassa, «A preferential trading area» ve «The pros and cons of preferences» adlı bahislere ve Wilcox S. 70 - 72 e bakınız.

III. İktisadî birlik gümrük birliğine sayanı tercihtir

İzah ettiğimiz bütün bu güçlükler, gümrük birliğinin iki memleket arasında tam bir işbirliği sağlamak ve bunları arzu edilen refah seviyesine çıkarmak hususunda kifayetsiz olduğu neticesini doğurmuştur. Aşağıda göreceğimiz gibi, İkinci Dünya Harbindenberi gerçekleştirilen veya tecrübe edilen gümrük birlikleri bunu teyit etmektedir. Hernekadar bir gümrük birliği başbaşa faydalı olsa da, daha geniş bir tasarrufla, yani bir «iktisadî birliğin» parçası olmalıdır.

Bu taktirde, mesele çok daha giriftleşir. Bundan ötürü ortaya muayyen iktisadî sahalarda, geçici mahiyette kısmî topluluklar çıkmaktadır.

Her iki memleketin uzun vâdede gayesi «iktisadî birlik» olmalıdır, ki bu da a) ziraat, b) sanayi, c) işgücü, d) koruyucu siyasetin seçilmesi hususu, e) gümrük resimleri, f) teşebbüs sistemi, g) devlet monopolleri, h) vergilendirme, i) fiyatlar ve ücretler, j) dış ticaret politikası, ve k) diğer birçok iktisadî meseleler üzerinde kendilerini «hazırlama» ve «insicam»ı gerektirir.

IV. Daha önceki denemeler

Bir asır kadar başarılı olarak yaşamış ve siyasî birliğe yol açmış —veya onunla beraber yürümüş— olan Zollverein (Alman gümrük birliği) [30], bugün birleşmek isteyen memleketlerinkine benzer şartlar içinde bulunmuyordu.

Marshall plânından önceki veya Avrupanın dışındaki diğer gümrük birlikleri, yani Avrupadaki dört, Afrikadaki yedi, Orta Şarktaki bir ve Batı küresindeki bir [31] gümrük birliği, etüdümüz için daha da az fayda-

[30] Ellis ve Diebold'un gümrük birlikleri ve Viner'in «Zollverein» hakkındaki mütalâalarına bakınız.

[31] Bunları müteakip gruplar altında tophiyabiliriz:

Avrupadaki dört gümrük birliği: Fransa - Monako; İtalya - San Marino; İsviçre - Lichtenstein; Belçika - Lüksemburg.

Afrikadaki yedi birlik: Nijerya ve İngiliz Kameronu; İngiliz Togoland - Altın Sahil; Güney Afrika Birliği - Güney Rodezya; Güney Afrika Birliği - Kuzey Rodezya; Belçika Kongosu - Ruanda Urundi; Tanganika - Kenya - Uganda; Kuzey Rodezya - Güney Rodezya.

Orta Şarktaki bir gümrük birliği: Suriye - Lübnan.

Bunlara, Batı küresinde, Kolombiya, Ekuador, Panama ve Venezuela arasında 1949 yılında daha geniş bir gümrük ve iktisat birliği kurmak gayesiyle imzalanan

hıdır; zira bunlar ya müstakil bir küçük devletle büyük bir devlet arasında yapılmıştır, veya iktisadî önemleri azdır, yahut da daha ziyade malî mahiyettedir, veya hâlâ pek vazih olmayan bir şekildedir.

Avrupada gümrük birliklerine hız veren en kuvvetli ve en yeni âmil «Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilâtının tavsiyeleri» olmuştur [32]. İham, General Marshall'ın, programa dahil memleketler arasında Avrupa Kalkınma Programının bir Avrupa gümrük ve iktisadî işbirliğine yol açması için belirttiği temenniden gelmektedir. Ortaya çıkan meselelerin müteaddit [33] olmasına rağmen, hepsi şu müteakip gruplar altında toplanabilir.

a) «Avrupa içi Gümrük Tarifesi» ki [34] bu hususta pek az ilerleme kaydolmuştur.

b) «Avrupa içi tediye»; bu, Avrupa Tediye Birliğinin Kurulmasına yol açmıştır [35].

c) «Avrupa içi Ticaret»; bu da tamamen olmamakla beraber, bir dereceye kadar O. E. E. C. memleketleri arasında ticaretin serbestleşmesini sağlamıştır [36].

Avrupanın altı yıllık işbirliği sırasında gerçekleştirilen veya tasarlanan birlikler şunlardır:

«Quito» anlaşmasını ilâve edelim.

Bak: Viner, S. 128.

Güney Afrika Birliği Konseyinin *Üçüncü Yıllık Raporu* (Mayıs, 1952) bu birliğin çalışması hakkında pek çok teferruatı muhtevidir.

[32] Bak: O. E. E. C. *General Report*, Cilt I (Paris, Eylül 1947), S. 88-102. Aynı zamanda O. E. E. C.'nin son nesriyatı.

[33] Bak: Ellis, S. 498-501, ve Diebold S. 153, 164.

[34] Buna dahil memleketlerin birleşmeleri daha ziyade istilâhlar, usul v. s. gibi şekle alt meselelerde ilerledi. Temayül bunları kaldırma veya indirme değil, fakat artmalarına mâni olma yönündeydi.

[35] 1947'de çok taraflı bir klering anlaşması tasarısile başladı, ve bugünkü Avrupa Tediye Birliği ile neticelendi.

[36] Avrupa içi ticarete, kotalar, lisanslar gibi ithal tahditleri, döviz kontrolleri, iktisadî karteller gibi engelleri kaldırmak için sevkle ticareti serbestleştirilecek bir program takip edilmiştir. Dikkat başlıca Avrupa içi ticarete en aşılmaz engelleri teşkil eden ithal tahditleri üzerinde toplanıyordu. 1949 sonbaharında O. E. E. C., işbirliği yapan memleketleri tedricen kotaları indirmeye davet etti. Fakat bu siyaset tam başarılı olamadı. Döviz kıtlığı dolayısıyla bazı memleketler nispetleri ancak tedricen indirebildiler; fakat Yunanistan da dahil olmak üzere diğerleri Avrupa memleketlerinden yaptıkları ithalâtı tamamen serbestleştirdiler. Bu siyaset, ticaret yavaş yavaş canlandığından verimli oldu. 1950 yılında aynı zamanda, müşterek bir tarife kabulü de teklif edildi.

a) «Benelux»: Belçika, Hollanda ve Luxemburg arasında bir gümrük birliği olarak 1944'de Londra'da imza edilmiş ve sonra bir iktisadî birlik olacak şekilde genişletilmiştir.

b) «Francital»: Fransa ve İtalya arasında. Başta, hem bir gümrük birliği ve hem de bir iktisadî birlik olarak düşünülmüştü; hâlâ tetkik safhasındadır.

c) «Türk - Yunan Gümrük Birliği»: 1947'de bunun için bir etüd yapıldığı bildirilmiş, fakat sonra hiçbir gelişme kaydedilmemiştir.

d) 1950'de ileri sürülen İsveç, Norveç ve Danimarka arasındaki «Uniscan»: hiçbir gelişme kaydedilmemiştir.

e) Fransa, Belçika, Hollanda, Luxemburg, Almanya ve İtalya arasındaki «Demir - Çelik Birliği» yani «Schuman Plânı»: 1949'da kurulmuştur ve halen de mükemmelen işlemektedir. İsteyen herhangi bir Avrupa devleti iltihak edebilir.

f) «Zirai Pool»: O. E. E. C. memleketleri arasında zirai birlik. Hâlâ tetkik safhasındadır.

Bunlardan birincisine birkaç satır tahsis etmek istiyorum:

Benelux için [37] önce 1944 yılında bir «Gümrük Birliği Anlaşması» [38] imzalanmış ve 1 Ocak 1948'de «Tarife Birliği» yürürlüğe girmiştir. Bundan başka 1 Ocak 1950'den itibaren de bir iktisadî birliğin yürürlüğe girmesi kararlaştırılmıştı. Benelux ciddi birçok güçlüklerle karşılaşmıştı.

Harpten nispeten daha az zarar gören Belçikanın işgalden daha önce kurtulması, ve harpte çok tahrip edilmiş olan Hollandanın ise kurtuluşunun gecikmesi, iki memleketin iktisadiyatını farklı bir seviyeye getirmişti. Aynı zamanda zengin Belçika Kongosundaki sulh ve huzur havasından faydalanan Belçika ekonomisi sür'atle kalkınıyordu. Halbuki, Endonez-

[37] Teferruat için bak: Diebold, S. 319 - 353; Jean van der Mensbrugge. *Les Unions Economiques, Realisations et Perspectives*, (Bruxelles, Institut des Relations Internationales, 1950); Weisglas, *Benelux* (Elsevier 1949).

[38] Londrada menfada bulunan Belçika, Hollanda ve Luxemburg hükümet erkânı 1944'de bir gümrük birliği anlaşması imzaladılar. Maamafî, kurtuluştan sonra bazı mülâhazalar dolayısıyla bu hareket tehir edildi. 1947 Martında üç hükümet aralarında, daha geniş bir iktisadî birliği hedef tutan bir protokol imzaladılar. 1948 yılı Ocak ayında müşterek bir tarife yürürlüğe girdi. Diğer memleketlerden yapılan ithalat için müşterek resimler konuldu ve anlaşan üç devlet arasında gümrük duvarları tamamen kaldırıldı. Bundan başka, 1950 yılı Ocak ayından itibaren de bir iktisadî birliğin tatbikine başlanmasına karar verildi. Gümrük tarifesinin islahı, istihlak vergileri yükünün eşitleştirilmesi, zirai mahsuller, Benelux dâhilindeki ticaret, dış tediyeler, koloni meseleleri v. s. gibi bununla ilgili birçok meseleler de müştereken incelendi.

yadaki harbin de yükünü taşıyan Hollanda iktisadiyatının kalkınması engellerle karşılaşmaktaydı [39].

İstihsalı artan ve Avrupa memleketlerine ihraç etmek üzere istihsal fazlaları elde etmiye başlayan Belçikanın parası sağlamlaşmıştı, ithalâtı arttırabiliyordu; ve fiyat mekanizmasının serbest hareketine güvenerek kısa bir zamanda dahili kontrolleri ve birçok maddelerden vesika usulünü kaldırmıştı.

Tam aksine, fakirleşmiş Hollandanın istihsalı geri, ithal ihtiyacı fazla ve parası istikrarsız olduğundan başlıca istihlâk mallarını vesikaya tâbi tutmuştu; fiyatlar ve ücretlerin artışı durdurmak için subvansiyonlar veriyor ve bunları murakabeye tâbi tutuyordu. Aynı zamanda, millî gelirin önemli bir kısmını yatırıma tahsis zorundaydı. Böylece, «istihlâkin serbestleşmesi» büyük güçlüklerle karşılaşılıyordu.

Bu şartlar altında iktisadi hudutların açılması, ucuz Hollanda mallarının, ödeme kudretini haiz Belçika piyasasına doğru akımına yol açacaktı. Böyle aksaklıklara mâni olmak gayesile Benelux devletleri, birliğin gerçekleşmesi için üç millî iktisadın da bir seviyeye gelmesinin başlıca şart olduğunu beyan ettiler [40].

Eğer birleşen iki memlekette muayyen bir mal için istihlâk vergisi değişikse, söz konusu mal üzerindeki «vergi yükü» de bir seviyeye getirilmelidir [41]. Prensip olarak, «vergi sistemlerini imtizaç ettirmeğe» karar verilmiş [42], bazı istihlâk vergileri hususunda da bu gerçekleştirilmişti;

[39] Bundan başka, Hollandanın Alman piyasasını kaybetmesi ve Belçika limanlarının müttefik işgal kuvvetleri tarafından kullanılması, şartları daha gayri-müsavi bir duruma getiriyordu.

Hollanda daimi bir açık gösteren tediye bilançosunu denkleştirmedikçe, tam iktisadi birliğe iştirak etmeyeceğini beyan etti.

Bunu kolaylaştırmak için hükümet Belçikadan yapılan ithalâtı bile tahdide karar verdi. Belçika tarafından da Hollandaya bir miktar kredi açıldı.

[40] Hükümetlerce verilen beyanat için, «Beyaz Kitap» a bakınız; (Diebold tarafından adı geçen kitabında iktibas edilmistir): «Her üç memleketin ziraat ve sanayi siyasetlerini birleştirmeleri bilhassa elzemdir.» Söz konusu üç devlet aynı zamanda aralarında yatırım meseleleri için anlaşmalar yaptılar.

Belçikanın Hollanda işlemlerinin sür'atle yenilenmesinden ürkmesi üzerine üç memleketin işçi sendikaları arasında da böyle bir işbirliği yapılması istenildi.

[41] Her iki memleket dahilinde söz konusu maddeler üzerindeki vergi yükünü müsavileştirmek için vergi nispeti daha yüksek olan memleket, diğer memlekette ithal edilen maddeler üzerine munzam bir vergi koymalıdır. Benelux'un kurulmasından sonra, mallar vergi nispetinin düşük olduğu memlekette nispetin daha yüksek olduğu memlekete geçince munzam bir istihlâk vergisine tâbi tutuluyordu.

[42] Bak: Diebold, S. 331. 1946 yılı Nisanında, hükümetler şu hususlara karar verdi: Gayeleri olan iktisadi birliğe kademe kademe ve mümkün olduğu kadar

fakat malî sistemlerin umumî olarak tecanüs ettirilmesi zorluklarla karşılaştı [43]. Gerçi birçok hususlar her iki ekonominin birbirine yaklaşmasına [44] yol açmıştı. Fakat, üç millî ekonominin de aynı seviyeye getirilmesi fikri yavaş yavaş zayıflıyordu; ve yapılan konferanslar da devamlı surette «iktisadî birliği» tehir ediyordu.

Hernekadar «dahilî resimler» kaldırıldıysa da üyeler arasındaki ticarete «ithalât tahditleri» ve «döviz kontrolleri» gibi diğer mâniler muhafaza edilmmişti [45]. Bu güçlükler zirai mahsuller hususunda zirvesine çıkıyordu [46]. Ticaret bir sebepten daha sakattı: bu da her üye memleketin kendi kolonilerini birlik harici tutmasıydı [47].

Şimdi de Benelux'un haricî iktisadî münasebetlerini inceliyelim. Benelux'un kurucularından biri olan Mr. H. Spaak'ın söylediği gibi, Londra'da hazırlanan müşterek tarife mükemmel değildi ve bundan ötürü 1948'de tadil edildi [48].. Yeni müşterek tarife eski tarifelerin bir mezci

sür'atle varmak için üç hükümet sunuları taahhüt edecekti:

1. Serbest istihlâk rejimine avdet;
2. İstihsal ve istihlâka verilen subvansiyonları azaltmak;
3. Yatırım programlarını mübadele ve bunların insicamını sağlamak;
4. Faydalı görüldüğü nispette malî ve içtimal politikada insicamî temin için yapılan tetkiklere devam;
5. Para muvazenesini temin gayesile bir siyaset takip etmek

[43] Engellerden biri de Belçika bütçesinde istihlâk vergisinden sağlanan gelir nispetinin (% 55) Hollanda bütçesindeki nispetten (% 40) daha yüksek olmasıydı. Maamafî, malî meselelerdeki anlaşmazlık, Benelux'u tehdit etmemiştir.

[44] Hollanda ekonomisinin tedricen düzelmesi, Belçikada bir miktar işsizliğin ortaya çıkması, Hollandada subvansiyonların azaltılması ve bazı kontrollerin kaldırılması, her iki devlette O. E. E. C. ye bir kalkınma programının sunulması, bazı istihlâk vergilerinde insicamî temin ve Belçika ve Hollanda paralarının aynı nispet dahilinde devalue edilmesi.

[45] Hollanda, tediye bilançosunda muvazene için Belçikadan yaptığı ithalâtı tahdit etti. Diğer taraftan Belçika da kendi müstahsilini korumak gayesile ucuz Hollanda mallarının ithalini kısıtı.

[46] Protokola göre, diğer üye memleketlerin reyini aldıktan sonra her memleket fiyatları kendi başına tespite serbestti, ve «üçüncü memleketlere veya şerik memleketlere karşı dahilî piyasasını koruyabilecekti».

[47] İstihlâkın serbestleştirilmesi daha büyük güçlüklerle karşılaştı.

[48] Sadece harp sonrası meseleleri daha önceden görememiş olmalarından değil, aynı zamanda teknisyenlerin de az olmalarından ötürü kusurlu idi. Mr. P. H. Spaak, (25 Ağustos 1949'da Avrupa Konseyinde verdiği nutka bakınız) «Londrada Benelux'u kurduğumuz zaman etrafımızda teknisyenler yani iracılar mevcut değildi, Kanaatimce biricik yol siyasetçilerin kararı vermesi ve teknisyenler yani iracıların da onu tatbik etmesidir», demisti.

ve ikisi arasında bir ortalamaydı [49]. Birliğin tarifesi bazı beynelmilel konferanslarda raporların mevzuunu teşkil etmiş ve arasına da üç memleket müştereken temsil edilmişlerdi. Hernekadar, üç memleketin de dış gümrük siyaseti müşterek idiyse de, ne ithalâtı miktar bakımından tahdit ve ne de döviz kontrolleri itibarile müşterek bir siyaset gelişmemişti [50]; bundan başka, diğer memleketlerle müşterek ticaret anlaşmaları da yapılmıyordu.

Üç üye memleketin aynı zamanda, diğer birçok meseleler üzerinde müştereken tetkik yapması gerekmektedir.

İthal tahditlerini kaldırmak için sarfedilen gayretler hiçbir zaman gevşememişti ve Belçika ve Hollanda arasındaki ticaretin «yavaş yavaş serbestleşmesi» nin [51] iktisadî birlik için hazırlayıcı bir kademe teşkil edeceği ve iktisadî birliğin paraların karşılıklı konvertibilitesi ile tamamlanması [52] gerektiği düşünülmüştü. Maamafî, «paraların karşılıklı konvertibilitesi» meselesi, daha önce millî ekonomiler aynı seviyeye gelmedikçe gerek Belçika ve gerek Hollandanın bir iktisadî birlik kurmayı arzu etmemelerinden ötürü, büyük güçlüklerle karşılaştı. Aynı zamanda,

[49] Çoğu itibarile Hollandanınki gibi «ad. valorem» ve geri kalanı da Belçikanınki gibi teferrüatlı bir «spesifik tarife» den ibaretti. Her ne kadar kat'î olarak hesap etmek zorsa da, eski Hollanda gümrük tarifesinin vasatı olarak Belçikanınkinden daha düşük olduğu ve Benelux tarafından kabul edilen resimlerin de ikisi arasında bulunduğu söylenebilir. Yani, Benelux'un gümrük resimleri, Hollandanınkine nispetle daha fazla ve Belçikanınkine nispetle ise daha az himayeci mahiyettedir.

[50] Tediye bilançosu fazlalık gösteren Belçika daha serbestçe ithal yapılabiliyor ve sağlam parasına güvenerek konvertibiliteyi müdafaa edebiliyordu. Diğer taraftan, ihracatı az olan Hollanda ithalâtı tahdit etmekte ve para politikası bakımından da sterlin sahası ile sıkı münasebetlerini devam ettirmekteydi. Belçikanın ithal serbestisini ve Hollandanın da ithal tahditlerini devam ettirebilmesi için, her iki memleketin aralarında muayyen bazı dahili resimleri muhafaza etmeleri gerekiyordu. Bundan başka, millî paraların satın alma kudreti arasında bir fark oldukça, iki memleket arasında ticaretin serbestleştirilmesi, Belçikanın devamlı olarak Hollanda'ya kredi vermesi demek olacaktı.

[51] Bunu kolaylaştırmak için, Belçika Hollandaya kredi açtı, ve mümkün olduğu zaman diğer herhangi bir memlekete tercihen Hollanda, Endonezya ve Hollanda Batı Hindistanından mal ithal etmeyi kabul etti. Daha sonra, O. E. E. C. nin Belçikadan tiraj hakları olarak Hollandaya açtığı krediden çok fayda temin edildi. Bilâhère Hollandanın Belçikadan yaptığı ithalât fazlalastı ve Belçikaya karşı açığı arttı. Bunun üzerine, açığı kapayabilmek için, yeniden Hollanda Belçikadan yaptığı ithalâtı tahdit etti ve ticaret serbestisi azaldı.

[52] Hükûmranlık haklarının daha fazla birleştirilmesini gerektiren bir «para birliği» değil.

paraların konvertibilitesi Benelux dahilinde iktisadî istikrarın nihai kademesi ve bir parçası olarak mütalâa ediliyordu [53].

Benelux tecrübesi kurucularını hayal sukûtuna uğratmış ve ümitlerini boşa çıkarmıştır [54]. «Benelux iktisadî birliği» tam olarak gerçekleştirilememiş ve buna başlıca üç hususun [55] mâni olduğu ileri sürülmüştür: a) üç üye memleket iktisadının bir seviyeye getirilmemesi, b) Belçikanın ziraatın korunması üzerinde ısrar etmesi, c) dünyanın diğer memleketlerle yapılan ticarete tatbik edilen politika ve para politikasının direktiflerinde devamlı bir ayrılık mevcut olması. Maamafî, millî iktisatların bir seviyeye getirilmesinin elzem olduğu noktasına itiraz edilmekte [56] [57] ve hattâ aksine olarak iktisadî birliğin bunu destekliyeceği iddia edilmektedir.

Komünistler hariç, üye memleketlerdeki siyasî partiler «Benelux iktisadî birliğine» muhalefet etmemektedir. Aynı şey işçi teşekkülleri için de söylenilebilir. Gerek ileri gelen devlet adamları ve gerek iktisadîcılar iktisadî birliğin gerçekleştirilebileceğini ve gerçekleştirilmesi gerek-

[53] Belçikalı Mertens, Amsterdamsche Bank N. Y. - Incasso Bank N. Y. in «Quarterly Review» adlı dergisindeki (1951), S. 17-18. *The Importance of Monetary Convertibility for the Realization of Benelux* adlı makalesinde şöyle yazıyor: «Benelux'un tahakkukunda frank ve gulder arasındaki konvertibilitenin rolüne dair pek formal bir fikir yayılmıştır. Konvertibilite elzemdir; fakat bu resmî bir kararla elde edilebilecek birşey değildir. *Konvertibilite çalışmakla elde edilen bir netice, uygun bir siyaset sonucu tedkiye bilançosunda sağlanan bir muvazenedir.* Paraların konvertibilitesi bir başlangıç olmayıp, son bir hedef, muvazeneli bir iktisadî birliğin tamamlayıcısıdır.»

[54] Diğer memleketler de, müşterek bir tarihe sahip, mesahası aşağı yukarı aynı, milletleri kardeş ve halledilecek benzer meseleleri olan Belçika ve Hollanda'nın zorlukları yenip, iktisadî birliği tahakkuk ettirebileceklerini tahmin ediyordu.

[55] Bak: Diebold, S. 341.

[56] Birliğin tahakkuku için iki millî iktisadın aynı seviyede bulunması şart mıdır? İki ekonominin aynı seviyeye gelmesinin lehinde ve aleyhinde çalışan kuvvetler nelerdir? Harpten ayrı şartlar altında çıkan ve iki ayrı parlamentonun idare ettiği iktisadî bünyesi farklı iki memleket arasındaki fiyat, ücret ve maaş farklarının kaldırılması için pek az imkân mevcut olduğu müdafaa edilmektedir (Bak. Diebold, S. 347).

[57] Her iki millet tabiat itibarile de birbirinden farklıdır, ve her iki ekonominin temayülleri birbirine benzemez. (Bu husus için Diebold'a bakınız, S. 350.) Bütün bu tezatlar, Hollanda ekonomisinde teşkilât, nizam ve kontroller bulunmasını, Belçika ekonomisinde temayülün ise serbest ticaret ve piyasada muamelelerin serbestliği yönünde olmasını intaç etmektedir.

tiğini düşünmektedir [58]. Mr. P. Van Zeeland [59] şöyle demiştir: «Benim için Benelux büyük bir fikir, güzel bir ideal ve kat'i bir zaruret olarak kalacaktır». İktisadî birliğe karşı şevkin azalmasının, Avrupa Tediye Birliği ve Demir-Çelik Birliği yani, Benelux devletlerine diğer bakımlardan faydalı olan iki müessesenin bu arada kurulmasından ötürü olduğunu ilâve etmemiz gerekir.

O. E. E. C. memleketleri arasında bir işçi hareketi de başlamıştır. O. E. E. C. nin yeni raporlarına göre [60], «1950'nin başında zayıf olan Avrupa işçi hareketleri yılın sonuna doğru kuvvetlenmiş ve bu temayül 1951 yılında da devam etmiştir». En fazla yabancı işçi celbeden memleketler Belçika, İngiltere, Fransa ve İsviçredir, kabul edilen işçilerin de çoğu İtalyandır. İskandinav memleketleri arasında işçi hareketleri devam etmiş ve hususî mukavelelerle kolaylaştırılmıştır. İşgücünün başarılı şekilde bir memlekettten diğer memlekete transfer edilebilmesi için, her iki memlekette de iş bürolarının kurulması, nakil mukaveleleri, ve bir memlekettten diğerine transfer edilen işçinin mesken ve tasarruf meselelerini ele alan şümulü bir plân hazırlanmalıdır.

K I S I M : II — T Ü R K - Y U N A N B İ R L İ Ğ İ

V. Hazırlayıcı siyaset

Balkan devletleri arasında bir gümrük birliği kurmak fikri yeni olmayıp [61], harp öncesi devirdenberi mevcuttur. 1930-35 Balkan Konferansı esnasında da münakaşa mevzuu olmuştur [62]. İştirak eden

[58] Hattâ her iki ekonomi önceden aynı seviyeye erişmiş olmasalar bile. Liberal iktisat taraftarı Belçikalı Baudhuin, «Chronique de Politique Etrangère» (Paris, 1949, S. 21) dergisinde yazdığı *Le Benelux* adlı makalesinde şöyle demektedir: «Gerek Belçika hükümetinin ve gerekse efkârı umumiyenin, mali mevzuat, istihlâk vergileri ve hattâ hukuk sisteminin tevhidî gerektiği kanaatleriyle çarpışmaktayım... Bence, mevzuat, fiyatlar ve istihlâk vergileri farklı olsa da birlik yine mükemmelen işliyebilir». (Diebold, S. 348).

[59] Belçikanın eski Başbakanı P. Van Zeeland tarafından «Chronique de Politique Etrangère» dergisinde (Kasım 1950, S. 599) yazılmıştır. (Diebold, S. 353).

[60] O. E. E. C. neşriyatından *Perspectives of European Economy* (S. 101) e bakınız.

[61] Yunanlı «Charilaos Tricoupis» in hayallerinden biri de buydu.

[62] Umumi hatlar ve program için A. Papanastassiou'nun *Vers L'Union Balcanique* (Publications de la Conciliation Internationale, Centre Européen de la Dotation Carnegie, Paris, 1934) e bakınız. Sözü geçen esere yazdığı önsöz'de Balcoge şöyle demektedir: «Balkan Birliği fikri yeni olmayıp, 18 ve 19 uncu asırlarda da bahis mevzuu edilmiştir. 1930 Ekiminde Atınada, 1931'de İstanbul ve Ankarada,

memleketler Türkiye, Yunanistan, Bulgaristan, Arnavutluk, Yugoslavya ve Romanyadır [63, 64]. Tasarlanan Balkan Birliği, gümrük birliği ve iktisadi birlik de dahil olmak üzere hemen hemen bir konfederasyonun her branşını [65] içine alacaktı. Etüd grupları ve şahıslarca muazzam faaliyet gösterilmiş [66], ve altı Balkan devletinde siyasî meseleler, âmmehukuku, medenî hukuk ve diğer hususî hukuk dalları, tarih, kültür dâvaları, iktisadî münasebetler, âmmemaliyesi, münakale, sosyal sigorta ve diğer içtimâî meseleler, ve hıfzıssıhha meselelerini tevhit etmeyi [67] tasarlıyan yüzlerce muhtıra, kitap, rapor ve etüd yazılmıştır. Aynı zamanda, Türkiye ve Yunanistan arasında bir pakt, ve Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya arasında da bir dördü Balkan Paktı [68, 69]

1932 de Bükreşte ve 1933 de Selânikde toplanan Balkan Konferansları altı Balkan devletinin, yani Arnavutluk, Bulgaristan, Yunanistan, Yugoslavya, Romanya ve Türkiyenin murahhaslarını bir araya getirdi. Tabii, konferanslar yarı resmî mahiyette olup, hükümetleri hiçbir taahhüt altına sokmuyordu. Maamafih, her konferansda Birleşmiş Milletler ve Beynelmillel İş Bürosu müteaddit şahıslar tarafından temsil edilmişti. Bundan başka, Carnegie Vakfının Avrupa Merkezi ikinci müdürü de bütün konferanslarda hazır bulunmuştu.

[63, 64] Kerner ve Howard'da buna dair mükemmel bir izah vardır. Şu bahislere bakılması: (İngilizce metnin notlarına müracaat):

Karşılaşılan güçlükler için Mr. Dendias'ın etüdüne bakınız.

Konferanslardaki Yunanlılar arasında, El. Venizelos'dan başka şu isimleri sayabiliriz: Papanastassiou, Cafandaris, Machalacopoulos, Mylonnas, Politis, Sophoulis, Bacalbassus, Svolos, Papandreou, Tsaldaris, Maximos, Plastiras, Spriropulos, Maccas, Condylis, ve Jassonides.

Türkler arasında da Gazi Kemal Atatürk, İsmet İnönü, Tevfik Rüstü Aras, Rüsen Esref, Ahmet Mithat, İbrahim Fazıl, Prof. Resit'i sayabiliriz.

[65] Balkan Konferansları Statüleri. (1930). Balkan Birliğine dair Umumi Karar (1930). Balkan Posta Birliği (1931). Balkan Konferansı, Balkan Paktı Tasarısı (1932). Balkan Ticaret ve Sanayi Odası Statüsü (1931). Balkan Milletlerinin Şahsî Statülerine dair İtilâfname (1932). Balkan Parlâmanter ve Sosyal Birliği Statüleri (1933). Türk-Yunan Paktı (Eylül, 1933). Yunanistan, Romanya, Türkiye ve Yugoslavya arasındaki Dördü Balkan Paktı: (Atina, Şubat 1934). Balkan Antantı Teşkilâtının Statüsü (1934). Balkan Antantı İstişare Heyetinin Statüsü: (Ankara, 1934).

Balkan Matbuat Derneği ve Balkan Turist Federasyonu.

[66] Müteakip şahıslar konferanslarda reis olarak bulunmuştu:

A. Papanastassiou, 1930 — Yunanistan;

Hasan Hüsnü, 1931 — Türkiye (Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönü de bu konferanslara iştirak etmişti).

Ciceo Pop, 1932 — Romanya;

A. Papanastassiou, 1933 — Yunanistan;

Bogoljup Jevtich, 1934 — Yugoslavya.

[67] Gümrük Birlikleri için Averoff tarafından yapılmış olan etüde bakılması.

[68] Kerner ve Howard, (adı geçen eser, S. 133) de şöyle diyor:

«Balkan diplomatları 11 Şubat, 1934'de paktı imzalamak için toplandıkları

imzalanmıştır. Maalesef, bu hareket gittikçe zayıflamış, ve nihayet İkinci Dünya Harbi de tamamen ortadan kaldırmıştır. İkinci Dünya Harbi sırasında, Londra'da menfada bulunan Yunan ve Yugoslav hükümet erkânı 15 Ocak 1942'de bir gümrük birliğini de ihtiva etmek üzere bir Balkan birliği teşkil için aralarında anlaşma yaptılar [70]. Fakat kurtuluştan sonra bu anlaşma tasdik edilmedi.

Demek ki «tercihe sayan olan Türk-Yunan siyaseti, tedricî bir gümrük birliği ve iktisadî birlik olmalıdır.»

Benelux ve diğer birliklerden bu arada elde edilen tecrübe bir gümrük birliğinin umumî iktisadî birlikle beraber elele gitmesi ve her ikisinin de birden değil, fakat kademe kademe, birleşen millî iktisatların intibakına imkân verecek şekilde olması gerektiğini göstermiştir. Yunanistan ve Türkiyenin şöyle bir siyaset takip etmesi lâzımdır:

- a) Birinci kademe: kısmî bir gümrük birliği ve iktisadî işbirliği,
- b) İleri safha: tam bir gümrük birliği ve tam bir iktisadî birlik.

Türk-Yunan gümrük birliği ve iktisadî birliğinin yenmesi gereken müteaddit ciddî engeller vardır.

Belçika ve Hollanda'da olduğu gibi, Yunan ve Türk ekonomilerinin de başlangıç noktası aynı değildir.

İkinci Dünya Harbinde Yunanistan iki mihver devletin taarruzuna uğramış, çok harap olmuş [71], ve birkaç neslin iktisadî sahadaki gayretleri sıfıra inmiştir. Zarar tahminen bugünkü dolar rayici üzerinden 7 milyar dolar kadardır. 1938 dolar rayicine göre zararın dökümü şöyledir:

a) Maddî zarar	2.545 milyon dolar		
b) İşgal masrafları	857	»	»
c) Bütçe ve harp malzemesi masrafları	248	»	»

Yekûn 3.650 » »

zaman, daha önceki Balkan konferanslarına riyaset etmiş olan ve bu hareketi canlandıran ve devam ettiren Mr. Papanastassiou, Balkan memleketleri Hariciye Vekillerine, Bükreşte toplanan Üçüncü Balkan Konferansında kabul edilmiş olan siyasi paktı da gözönünde bulundurmalarına işaret eden bir mektup gönderdi.»

[69] Paktın eksik tarafı Arnavutluk ve Bulgaristanı dahil etmemesiydi.

[70] Yunanistan için Başvekîl E. Tsenderos tarafından imzalanmıştı. Teferruat için bak: «London Times», 16 Ocak 1942.

[71] Düşmana aylarca mukavemet eden Yunanistan nihayet üç düşman kuvvet tarafından istilâya uğradı. Tahribat muazzamdı: yarım milyon insan, yani nüfusun % 7'si ölmüştü. Umumi sıhhat durumu tehlike arzedecek şekilde düşmüştü. Çocukların % 75'i zayıftı. Binlerce köy yanmış ve pek çok şehir harap olmuştü. Memle-

Kurtuluştan sonra Yunanistan bir de komünist tecavüzüne uğradı [72] [73]. Maamafî, bütün bu ıstıraplara rağmen, U. N. R. R. A., Truman Doktrini, ve Marshall Plânı v. s. gibi yabancı ve bilhassa Amerikan yardımları sayesinde, istihsalini harp öncesi seviyeye yükseltmeğe muvaffak oldu. Fakat hâlâ halledilecek muazzam iktisadî dâvaları mevcuttur.

Halbuki Türkiye, 1923 inkilâbından sonra [74] bir iktisadî gelişim programı hazırlamış ve bunu sür'atle gerçekleştirmiştir. İkinci Dünya Harbi sırasında da muharip devletlerden hiçbirinin tecavüzüne uğramamak şansına mazhar olmuştur. Harpten tam bitaraflık içinde çıktığından hiç tahribata uğramamış, aksine inkişafını devam ettirmiş, hattâ bitaraf bir devletin menfaatlarını sağlamıştır. Yunanistana kıyasen Türkiye'nin bir avantajı daha vardır; her iki memleket de aynı cinsten birçok mal istihsal ettiğine ve dolayisile yabancı piyasalarda birbirlerine rakip durumda olduğuna göre, hemen hemen on yıl boyunca Yunan mallarının bu piyasalardan çekilmesi, Türkiye'nin istihsalini genişletip, bu boşluğu doldurmasına yardım etmiştir [75]. Harpten sonra da, komünist tehlikesi dolayisile Türkiye Truman Doktrini ve Marshall Plânı yolu ile Amerika'dan iktisadî ve teknik yardım gördü. Ufak tefek sıkıntılara rağmen, Türkiye'nin inkilâptan sonraki otuz seneyi son derece müsait şartlar

ketteki binaların % 23'ü yıkılmış, demiryolu ağı tamamen harap olmuş ve demiryolu vasıtalarının % 85'i düşmanlar tarafından alınıp götürülmüştü. Teknik ve zirai vasıtaların da % 70'i ya götürülmüş veya harap edilmişti. Yunanistanın biricik kanalı kullanılamaz bir vaziyetteydi. Zirai istihsal ve hayvani mahsuller istihsali harp öncesi seviyenin % 25'i civarındaydı. Sınal istihsal hemen hemen tamamen inkitaa uğramıştı. Ticaret filosunun % 77'si batmış, hudutsuz bir enflasyon memleketi mahva sürüklemişti. Memleketin bütün iktisadî hayatı felce uğramış bir durumdaydı. (Daha fazla malûmat için bak: A. J. Sbarounis; *Studies and Memoirs from the Second World War*, Atina 1951, S. 315).

[72, 73] A. B. D. nin teknik ve iktisadî yardımı sayesinde Yunanistan bu yeni tecavüzden kurtuldu; fakat çok tahrip oldu.

[74] Bu hususta yazılmış pek çok risale vardır. Türk inkilâbının başardığı işlerin mükemmel bir hülâsasını, A. B. D. nin eski Türkiye elçisi Gl. Sherill'in eserinde bulmak mümkündür. Kitabın fransızca tercümesi, *Mustafa Kemal, L'homme, l'oeuvre, le pays* (Paris, 1934) adını taşımaktadır. Önemli reformlardan birkaçını burada zikredelim: Cumhuriyetin ilânı, dinin devletten ayrılması, halifeliğin kaldırılması, fes giymenin gayri kanunî olarak ilânı, beynelmîlî takvimin kabulü, Batı memleketlerindeki en yeni mevzuat esas tutularak yeni Medenî Kanun, Ceza Kanunu, ve Ticaret Kanununun kabulü, beynelmîlî rakamların, Arap harfleri yerine Lâtin alfabesinin alınması, Kur'anın tercümesi.

[75] Maamafî, tarafsızlığına rağmen Türkiye de bazı sıkıntılara maruz kalmış, sanayi memleketlerinin harpla uğraşmaları dolayisile, kendisine lâzımgelen bütün makine ve diğer sermaye teçhizatını temin edememiştir. Bundan başka, istilâ korkusundan ötürü de büyük meblâğlarda askerî masraflar yapmak zorunda kalmıştır.

altında geçirdiği ve ilerlemesinde hiçbir inkıta olmadığı münakaşa götürmez noktalardır.

İki devlet arasındaki bir diğer fark da teşebbüs sistemlerindedir.

Yunanistan daima liberal iktisat ve serbest teşebbüse sadık kalmıştır. Bunun yegâne istisnaları Batı Dünyasında kabul edilenlere benzer tahdit edici tedbirler ve kontrollerdir. Bugün takip edilen siyaset tedricen bu tahditleri azaltmak ve kaldırmak, ve millî iktisat ve dış ticareti serbestleştirmektir.

Osmanlı İmparatorluğu sırasında yabancı ve millî kapitalizmden mutazzar olan Türkiye ise, inkılâptan hemen sonra geniş bir «devletçi» siyaset ve «şahsî teşebbüsün üzerine ağır tazyik» esasını kabul etti. Bundan ötürü, sanayileşme, madencilik ve dış ticaretin birçok branşlarının gelişimi, devletin zirai çiftliklerinin işletilmesi ve diğer bazı faaliyetler başlıca «devlet inhisarları» veya devlet teşebbüslerinin elindedir [76].

Amerikan tekniğinden mülhem olan halihazırdaki siyasetin gayesi ise, tedricen iktisadiyatı serbestleştirmektir; fakat bu ancak pek yavaş yavaş gelişebilecektir.

Her iki milletin de istidatları birbirinden oldukça farklıdır. Yunanlılar arasında ticaret, gemicilik, ve muhaceret gelenek halinde olup, kendilerini ziraate daha az bağlamışlardır. Şimdi, yeni beynelmil şartları nüfusun % 60'ını ziraate dönmiye mecbur etmiştir. Maamafî, yine de hâlâ şehir hayatına büyük temayülleri vardır. Bundan başka, hükümetin koyduğu tahditleri pek sevmeyip, daha müteşebbis bir siyaseti tercih ederler. Askerlik ve devlet memurluğu geleneğine sahip Türklerde ise zürra nüfusun büyük bir nispetini, % 80'ini teşkil etmektedir. Onlar devlet nizamını serbest teşebbüs siyasetine tercih ederler. Yunanlılar ve Türkler arasındaki bu istidat farkları başlangıçta bir iktisadî birliğe engel teşkil edecektir. Fakat diğer bir bakımdan da her iki milletin «karşılıklı olarak birbirini tamamlamasını» sağlayacak, bu da her iki millî iktisadın imtizacını kolaylaştıracaktır.

Bir gümrük ve iktisat birliği için elzem olan «sermaye, mallar ve şahısların serbest hareketi» ancak pek yavaş gelişebilecektir.

Yunanistan ve Türkiyede döviz kontrolü mevcuttur; her iki memleket de, sadece, henüz pek uzakta olan karşılıklı para konvertibilitesi için değil, fakat aynı zamanda müşterek bir istihsal siyasetinin pürüzsüzce işliyebilmesi için bu kontrolleri gevşetmelidir. Tabii bunun, a) halen bilhassa Yunanistanda açık veren «tediye bilânçosu» nun düzelmesi ve

[76] Bak: M. Andreades, «Byzance, Paradis du monopole et du Privilege»; ve «Economic Development of the Byzantine Empire».

b) her iki memleket parasının dahilde satın alma gücünün aşağı yukarı birbirine yaklaştırılmasile müterafık olarak gitmesi gerekir.

«İşgücü» ne gelince, Yunanistanda mevcut olan işgücü fazlası, Türkiyede istihdam edilecek olduğu taktirde bazı zorluklarla karşılaşacaktır. Hernekadar Türkiyenin işlenmemiş rezervleri Yunanistaninkilerden çok daha fazlaysa da, kapitülasyonlardan elde edilen acı tecrübelerden ötürü, mevzuat tamamen yasak etmese de, hususî şahsî izinler hariç yabancıların istihdam edilmesine izin vermemektedir [77].

Her iki memlekette de mal hareketleri, gümrük resimleri ve dahili mevzuatça tespit edilmiş koruyucu nizamlara tâbidir.

Sanayi sahasında gümrük ve iktisat birliği daha büyük güçlükler arz etmektedir. Daha İkinci Dünya Harbinden evvel Birleşmiş Milletler beynelmilel iktisadî işbirliğini teşvik için beynelmilel Karteller kurulmasını tavsiye etmekteydi [78]. Harpten sonra Benelux ve Francital'in başarılı olması için yapılan tetkiklere, gümrük birliği ve iktisadî işbirliğinin gelişimini kolaylaştırmak için [79], kartellerin kurulması veya mevcut kartellerin işbirliği yapması noktaları da dahil ediliyordu.

Türkiye ve Yunanistana gelince, bu anlaşmalar daha ziyade hükümet kanalı ile idare edilecektir. Türkiyede sanayi sahasında devletçilik daha fazla hakimdir; Yunanistanda karteller pek ehemmiyetsizdir.

Diğer bir engel de, halen gerek Yunanistan ve gerek Türkiyenin üçüncü memleketlere bahşetmiş olduğu «en ziyade müsaadeye mazhar devlet» şartı olacaktır. Eğer bu memleketler, gümrük birliğinin faydaları üzerinde hak talep etmeğe kalkarlarsa, gümrük birliği hiçbir işe yarayabilir [80]. Maamafi, bu şarttan müteneffi olan hiçbir O. E. E. C. memleketinin diğer iki O. E. E. C. memleketi arasındaki gümrük birliğine mâni olmayacağını ümit edebiliriz [81].

Karşılıklı tediyeler, vergiler, devlet - üstü hizmetlerin teşkilâtlandırılması veya hiç olmazsa her iki hükümet arasında sıkı bir işbirliği ve diğer tali mahiyette meseleler hususunda bazı güçlüklerle daha karşılaşılacaktır. Maamafi, kanaatimizce, Avrupa Tediye Birliği ve hâlen faaliyette bulunan diğer teşekküllerden elde edilen tecrübeler Yunanistan ve Türkiyeye faydalı halçareleri gösterecektir.

[77] Bak: Thornburg - Spry - Soule, S. 190, 194, 285.

[78] Bak: Ellis ve Viner.

[79] Bak: Diebold,

[80] Teferruat için bak: Viner,

[81] Yunanistan ve Türkiye, gelecekte üçüncü memleketlere verecekleri en ziyade müsaadeye mazhar devlet şartının, her ikisi arasında bir gümrük birliği kurulduğu takdirde bu birlikten sağlanan menfaatleri ihtiva etmeyeceğine dair, ticaret anlaşmalarına hususî bir kayıt koymalıdır.

VI. Mütemmimlik ve Türk ve Yunan ekonomisinin imkânları

Sınai mamûllerini koloninin hammaddeleri veya ziraî mamûllerile mübadele eden bir metropol ve koloni arasında yüksek derecede bir iktisadî mütemmimlik mevcuttur. Fakat, bu bizi ilgilendirmez. Mütemmimlik aynı zamanda, eskiden bir üçüncü memlekettten ithal ettiği ziraî veya sınai mamûlleri biri diğerinden temin edebildiği takdirde, aynı inkişaf seviyesinde bulunan iki memleket — meselâ, Yunanistan ve Türkiye gibi — arasında da bulunabilir. Memleketlerden birinde, diğerince kârlı surette işletilebilecek kullanılmıyan veya henüz faaliyete geçirilmemiş faktörler, meselâ toprak, madenler, sermaye, tesisat ve işgücü bulunduğu takdirde de mütemmimlik mevcuttur.

Her iki memleket aynı malları istihsal eder ve beynelmilel piyasada birbirine rakip olursa, iki memleketin arasında «rekabet» olacağı aşîkâr-
dır.

Mazide tatbik edilen siyasete bakarak hüküm verirse, Yunan ve Türk iktisadiyatlarının esasta birbirine rakip veya birbirlerine karşı lâkayit ve ancak cüz'i bir nispette tamamlayıcı olduğunu söyleyebiliriz. Maamafî, iklim şartları, toprak ve belki toprak altı servetlerindeki benzerliğe rağmen, derin bir araştırma, diğer bazı şartların iki memleketi birbirine bağliyabileceğine bizi ikna edebilir. Halen her iki memleketin bugün ihraç ettiği ve iki memleketi dış ticarete birbirine rakip yapan aynı cins mallar milli ekonomilerinin hacmine nispetle o kadar ehemmiyetsizdir ki — ziraî istihsalin aşağı yukarı % 10'u ve gayrisafî milli hâsılının daha da düşük bir nispeti — her ikisi kolaylıkla müşterek bir istihsal ve dış ticaret siyasetine tâbi tutulabilir. Bu taktirde mesele, sadece her iki memleketin iktisadiyatlarını, müşterek menfaata geliştirebilmeleri için kullanılacak vasıta ve metodları bulmaya kalmaktadır.

İlk olarak tetkik edilmesi gereken faktörler otarşi, ihtiyaçlar ve imkânlardır. Tabii, ne başlıbaşına herbiri ve ne de birleşen her iki memleket için tam otarşi söz konusu olamaz. Fakat, a) bugün başlı başına herbirinin ve beraberce iki memleketin kendi kendine yeter olma derecesi, b) hâlen tatmin edilmeyen ihtiyaçlar, ve c) her iki memleketin gelecekteki iktisadî imkânlarının neler olduğunu araştırmak faydalı olacaktır. Müteakip fasıllarda bu meseleleri araştırmayı deneyeceğiz: burada bugünkü kendi kendine yeterliğin toplu bir izahını yapmak istiyoruz. Nazarı itibare sadece halihazırdaki istihlâk ve istihsalî alacağız.

Mevcut otarşinin derecesi [82]

Maddeler	Türkiye	Yunanistan
I — Zirai mahsüller :		
Ekmeklik hububat	% 120	% 70
İri taneli hububat	% 190	% 100
Hayvani ve nebati yağlar	% 135	% 120
Etler	% 135	% 85
Süt ve mamulleri	% 100	% 90
	% 150	% 80
II — Mineral sülp yakıtlar	% 135	% 10
III — Petrol ve müstakları	% 0	% 0
IV — Metaller :		
İşlenmemiş çelik	% 60	% 0
İşlenmiş »	% 30	% 40
Diğerleri	% 50	% 0
	% 50	% 20
V — Mensucat :		
İşlenmemiş pamuk	% 230	% 110
» yün	% 70	% 25
Diğerleri	% 70	% 70
	% 140	% 75
VI — Kereste	% 55	% 20
VII — Elektrik enerjisi	% 100	% 100

[82] Burada O. E. E. C.'nin Avrupa Kalkınma Programına dair Ara Raporundaki tasnifi takip ettik ve aynı zamanda en yeni rakamları nazarı itibare aldık.

Şimdi iki memleketin gelecekteki iktisadî imkânlarını kıymetlendirelim:

Yüz ölçümü ve Nüfus [83]

	Nüfus	Yüz ölçümü (Km ²)	Nüfus kesafeti
Türkiye	20.000.000	770.000	27
Yunanistan	8.000.000	133.000	62

Türkiye başlıca ziraî ve talî olarak da sınaî bir memlekettir. Yunanistan ise başlıca ziraî ve denizci ve talî olarak da sınaî bir memlekettir. Ziraatı islâhat, velût bir inkişaf ve esash bir kalkınma safhasında olan her iki memleketin halkına da istikbal çok şeyler vâdetmektedir.

Yunanistanın iktisadî imkânları hakkında 1946'da bir araştırma yapan Birleşmiş Milletler Ziraî Teşkilâtı Heyetinin kanaatince [84]: «Yunanistan şimdiye kadar erişilen istihsal seviyesinin çok daha üstünde istihsal sağlayabilecek kaynaklar ve nüfusa sahiptir. Nüfus başına istihsal ve millî gelirini esash surette arttırabilir ve 20 - 30 yıl içinde herhalde şimdikininki iki üç misline çıkarabilir».

Türkiyenin haiz olduğu imkânlar daha da fazladır. Türkiyede bir araştırma yapan «New York 20 ci Asır Vakfı» heyetinin fikrine göre [85]: «Türkiyenin en bariz özelliği dinamikliğidir. Türkiye ne harpten harap olmuş ve ne de inkiraz eden bir ekonomidir», ve, «Türkiye gerek tabii kaynakları ve gerekse halkı itibarile gayet geniş ve müstesna imkânlarla sahiptir». Beynelmîlel Banka heyetinin raporunda da şöyle denilmektedir [86]: «Türkiyenin programdan gerçekleştirmesi gereken ikinci önemli netice de yüksek ve daha da yükselen millî gelir olmalıdır. Sağlam iktisadî inkişafı bir hayli dinamiktir.» ... «Türklerin büyük ve gittikçe artan bir kısmı, yorulmadan, memleketlerini terakki yolunda yürütmek için yeni usuller aramaktadır.»

[83] Türkiye için bak: a) Türkiye Merkez Bankası, aylık bülteni (Şubat, 1953), b) Yunanistan için bak: Ticaret Bakanlığı İstatistik Umum Müdürlüğünün muhtelif mesriyatı.

[84] Bak: F. A. O. Heyetince yazılmış rapor, S. VIII, 3 vs. Yazar, o sırada Yunanistanın F. A. O. nezdindeki mümessili bulunuyordu.

[85] Bak: Thornburg - Spry - Soule, S. VIII ve 253.

[86] Bak: Beynelmîlel Banka Heyeti Raporu, S. XXIV

Müteakip tabloda arazinin vasıflarına göre dağılımı gösterilmiştir:

(Hektar olarak) [86 a]

	TÜRKİYE		YUNANİSTAN		
	Yekûn (1000 hektar)	Yüzde	Nüfus bas. (hektar)	Yekûn (1000 hektar)	Nüfus bas. (hektar)
Ekilen arazi	14,030	18.4	0.700	2,830	21.8
Çayır ve otlaklar	35,700	46.8	1.785	2,940	22.7
Ormanlar	11,670	15.3	0.585	1,920	14.7
Yeniden ormanlan- dırılacak saha	2,600	3.4	0.130	2,450	18.9
İşe yaramayan top- raklar	12,280	16.1	0.615	2,850	21.9
Yekûn	76,280		3.815	12,090	1.625

Kabataslak rakamlarla Türkiyede ekilebilir toprakların 25.000.000 hektar civarında (ki bunun üçte biri ovadır) [87] ve Yunanistanda 4.000.000 hektar civarında (bunun da dörtte biri ovadır) [88] olarak tahmin edildiğini söyleyebiliriz.

F. A. O.'nun aşağıdaki tablosunda ekilebilir arazi diğer bir yönden tasnif edilmiştir [89] :

[86 a] Kaynaklar: Türkiye için: Türkiye Merkez Bankası, Thornburg, S. 261 ve İstatistik Umum Müdürlüğü neşriyatından *İstatistik hülâsası*; Yunanistan için: Yüksek Ekonomik Konsey neşriyatından, *Opinions on the Agricultural and the Stock-farming Questions of Greece*. (Atina, 1938/39).

[87] Bak: Türkofis neşriyatından *Ticari Türkiye* (Yunanca, Ankara, 1933, S. 7). Türkiyede ekilebilir araziye 23.000.000 hektar civarında tahmin ediyorsa da, bataklıkların kurutulması dolayısıyla, bu miktar artmış bulunmaktadır.

[88] Bak: A. J. Sbarounis, *Some Thoughts on a Viable Greece*. Yazar tarafından Yunanistan Dışişleri Vekâleti için hazırlanmış bir rapordur (Atina, 1945, S. 23, 151).

[89] F. A. O. Raporu, S. 155.

**Nüfus başına ekilebilir arazi ve «acre» başına
hububat istihsalı**

Memleketler	Nüfus başına ekilebilir arazi (nüfus başına «acre»)	Hububat istihsalı («acre» başına «Bushel»)
Yunanistan	0.74	13.5
Türkiye	1.24	15.4
Belçika	0.30	37.7
İsveç	1.46	30.4
Batı Avrupa	0.72	27.9
Kuzey Amerika	3.95	17.8

Ziraatin her iki memleket için de ehemmiyeti çok büyüktür.

Başlıca ziraî maddeler istihsalı müteakip tabloda gösterilmiştir [90]:

	TÜRKİYE (1952)		YUNANİSTAN (1952)	
	Yekûn (1000 Ton)	Nüfus başına (Kg.)	Yekûn (1000 Ton)	Nüfus başına (Kg.)
Buğday	6,500	325	1,050	131
Diğer Hububat	5,791	290	725	90
Bakliyat	465	23	69	9
Tütün	82	5	42	5
Pamuk (çirçirlanmış)	170	9	27	4
Üzüm (kuru)	x	x	111	14
Şeker pancarı	1.100	50	0	0
Zeytin ve mamülleri	x	x	120	15
İncir (kuru)	x	x	20	2
Fındık	61	3	0	0
Patates	x	x	454	57
Üzüm ve sıra	x	x	490	61
Narenciye	280	14	153	19
Kavun, karpuz ve benzerleri ...	x	x	309	38
Taze meyve	540	27	172	22
Kuru meyve	140	7	82	10
Sebze (ve soğan)	685	35	775	97

x = Rakkam mevcut değildir.

[90] Müteakip kaynaklardan elde edilen verilere istinaden: a) Türkiye için Merkez Bankası Bülteni, b) Yunanistan için, Yunanistan Bankası Müdürü C. Mantzavinos'un 1952 Yılı Raporu; Ziraat Bankası Müdürü A. Mylonas'ın 1952 Yılı Raporu ve Ziraat Vekâleti neşriyatı.

İki yılda bir mahsul veren zeytin ağaçları da dahil olmak üzere Yunanistanın istihsal endeksi ve 1952 fiyatlarına göre istihsalin gayri safi kıymeti şöyledir [91] :

Yıl	Endeks (1935 — 1938 = 100)	Kıymet (1952 dolar kıymetine göre) (Milyon dolar)
1949	122.6	688.0
1950	100.5	592.0
1951	124.5	696.0
1952	110.7	617.0
Dört yılın vasatı		648.0

Her iki memlekette hayvan mevcudu şöyledir:

	TÜRKİYE [92]		YUNANİSTAN [93]	
	Hayvan miktarı (1000)	Nüfus başına hayvan miktarı (1000)	Hayvan miktarı (1000)	Nüfus başına hayvan miktarı (1000)
Sığır ve yabancı sığır	8.210	410	1.036	129
Diğer büyük baş hayvanlar	2.145	107	951	119
Koyun, keçi ve domuz	31.160	1.558	12.925	1.616
Yekûn	41.515	2.075	14.911	1.864

Hayvan ve süt mamûlleri istihsalı itibarile Türkiye kendi ihtiyacını karşılayabildiği halde Yunanistan karşılamamaktadır.

Her iki memlekette orman mahsulleri ihtiyaca kâfi gelmemektedir [94]. Muhtelif çeşit kereste istihsalı Türkiyede 1.181.000 m³, yani nüfus başına 0,059 m³ ve Yunanistanda ise 203.000 m³, yani nüfus başına 0,025 m³ dir.

Ziraî mahsuller her iki memleket ihracatında önemli bir kısmı teşkil eder. Bellibaşlı ihraç mahsûlleri şunlardır [95] :

[91] Yunanistan Bankası raporlarından elde edilen verilere istinaden. Dolar kıymetleri yazar tarafından hesaplanmıştır.

[92] Yıl 1945. Kaynak: Merkez Bankası bülteni (54-55, 1946).

[93] Yıl 1938. Ziraat sayımı.

[94] Türkiye Merkez Bankası bülteni ve Yunanistan Ziraat Bankası bültenlerinden temin edilen malûmata istinaden.

[95] Yunanistan İstatistik Müdürlüğünden alınan mütalara istinaden. Kıymet tahvili yazar tarafından yapılmıştır.

İhrac edilen maddeler	TÜRKİYE (1952)		YUNANİSTAN (1952)	
	Yekûn (Milyon \$)	Nüfus başına (Dolar)	Yekûn (Milyon \$)	Nüfus başına (Dolar)
Hububat	82.3	4.11	0.0	0.0
Pamuk	69.1	3.46	3.5	0.44
Tütün (yaprak)	61.8	3.09	52.9	6.61
Üzüm (kuru)	11.4	0.57	20.4	2.55
Zeytin mamülleri	0.2	0.01	2.9	0.36
Yağlı tohumlar	7.6	0.38	0.0	0.00
Fındık	18.4	0.92	0.0	0.00
İncir (kuru)	4.2	0.21	2.3	0.29
Afyon	3.2	0.16	0.0	0.00
Canlı hayvanlar	2.7	0.14	0.0	0.00
Yumurta	4.1	0.20	0.0	0.00
Deri (ham)	2.9	0.15	2.9	0.36
Tiftik (işlenmemiş)	5.8	0.29	0.0	0.00
Reçina (çam) v. s.	0.0	0.00	0.9	0.10
Diğerleri	11.1	0.55	2.4	0.30
Zirai maddeler ihracatı	284.8	14.28	88.2	11.01
İhracat yekûnu	362.9	18.15	115.0	14.50
Zirai istihsal (gayrisafi)	x	x	648.0	81.00
Zirai ihracat yüzdesi :				
İhracat yekûnuna	% 79		% 77	
Zirai istihsale, nispetle	x		% 14	

x = Rakam mevcut değildir.

Türkiyenin zirai mahsûller ithalâtı pek ehemmiyetsiz, halbuki Yunanistanın bazı mahsûller, ve bilhassa hububat, hayvan ve süt mamülleri ithalâtı çok önemlidir.

Su ürünleri istihsalı şöyledir [96] :

	TÜRKİYE (1952)		YUNANİSTAN (1952)	
	Yekûn (1000 ton)	Nüfus başına (kg.)	Yekûn (1000 ton)	Nüfus başına (kg.)
Balık	Rakam mevcut değildir		56.0	7.00
Sünger	»	»	0.2	0.04

[96] Yunanistan Ziraat Bankasına göre.

Türkiyenin su ürünleri ihracatı yılda 4.000 tona baliğ olmaktadır, ve başlıca alıcı da Yunanistandır.

Müteakip fasıllarda, ziraat ve balıkçılığın muayyen bazı mahsuller hususundaki inkişaf imkânları tetkik edilmiştir. Maamafi, burada da umumî bir kaç noktaya temas edebiliriz.

F. A. O. heyeti Yunanistan hakkında şöyle diyor [97]: «10. Ziraî bakımdan bu program, su taşmalarının önlenmesi, bataklıkların kurutulması, sulama ve bununla ilgili hidro - elektrik enerjisi istihsalinin artışı, ağaçlandırma ve otlak olarak kullanılacak arazinin kontrolü yolile ziraat sahasının genişletilmesini; elverişli sahalarda, ekstansif mahsüllerden meyve, sebze dahil olmak üzere entansif mahsullere tedricî ve kısmî bir aktarma, canlı hayvanlar ve hayvanî mahsulleri arttırma ve dahilde istihlâk ve ihraç edilen ziraî mahsullerin kalitesini islâh suretile istihsalin entansifleştirilmesini; modern makineler ve modern ziraat metodlarının yayılması sayesinde, entansif ziraat yapılmıyan bölgelerde ziraatin işgücü ihtiyacını ve ziraatte çalışan işçi sayısının azaltılmasını; tohum çeşitleri ve canlı hayvan kalitesini islâh ederek dönüm ve şahıs başına istihsalin arttırılmasını; ziraattaki teamülleri islâh, gübrelerin daha iyi şekilde kullanılması ve ziraî işletmeciliğın umumî olarak modernleştirilmesi; daha mütekâmil takım kullanılması, azamî istihsalî sağlamak gayesile balıkçılığın kontrolü ve daha mütekâmil sürüm usulleri sayesinde balıkhanelerin veriminin yükseltilmesini temin edecektir... Ticarî ziraat ve ihracattaki artış da gerek istihsal ve gerek istihlâk standardını yükseltmek için Yunanistanın ihtiyacı olan teçhizat, âlet ve edevat, hububat, madenler ve diğeri mal ve hizmet ithalindeki artışı ödeyecektir».

Türkiyeye gelince, New York 20 ci Yüzyıl Vakfı tarafından [98] bu memleket hakkında yapılan etüdden müteakip kısmî nakledeyim: «Yeni ve daha iyi kalitede tohumlara, dış talebi karşılamak için yeni çeşit mahsulere, konserve yapmaya daha elverişli meyveler, sanayi için yeni lifli maddeler, gübreler, hastalıklara karşı tedbirler, salgınların kontrolü ve yabancı sermayeden ziyade tecrübeli ve ehliyetli idareye lüzum gösteren daha birçok şeylere ihtiyaç olacaktır. Kütleві istihsal, hiç olmazsa başlangıçta dışardan getirilmesi gereken modern vasıtalara lüzum gösterecektir. İstihsalin arttırılması yolundaki ilk adım bile, halen Türkiyede imal edilmıyen basit modern âlet ve edevatın mevcudiyetini gerektirecektir.

[97] F. A. O. Raporu iktibas edilmiştir.

[98] Bak: Thornburg, S. 221 - 222.

Bu ihtiyaçların ne kadar dolara lüzum gösterdiği tahmin edilmiş veya edilmemiş olabilir; fakat herhalde bu meblâğ, yaratılmasına yardım edeceği yeni servete kıyasen daha azdır.» Başka bir yerde de [99] şöyle denilmektedir: «Ziraatle işğal eden veya geçimleri bakımından ziraate bağı olan nüfusun 4/5 ü sadece Türk milli ekonomisinin temelini değil, fakat hemen hemen bütün ekonomiyi teşkil eder. Bunlar hem kendilerini ve hem de nüfusun geri kalan kısmını beslerler. Zürra aynı zamanda, ihracat maddelerinin kısmı azamını temin etmektedir. Sanayileşme programı ve askerî ve diğer hükümet masraflarının finansmanında kullanılan vergiler ve diğer devlet varidatının büyük bir kısmını köylü ödemektedir... Kelimenin her türlü anlamile Türkiyede esas temel ziraattir. Bütün milletin refahı ve kudret ve servet bakımından terakkisi ziraatin kaderi ve verimliliğine bağlıdır.» Beynelmîlel Banka Heyetinin Türkiye hakkındaki raporunda da [100] şöyle yazılıdır: «Raporumuz ziraatin önemini tebarüz ettirmiştir. Kanaatimizce müstahsiliyetin artması için en iyi fırsatı sağlaması ve sınaî gelişim için esaslî bir şart olması dolayısıyla, ziraat âmme yatırımının tahsisinde en ön safhada gelmelidir. Ziraî gelişim, asgarî kapital yatırımına karşılık işgücü için en yüksek istihdamı temin edecektir. Gıda maddeleri ve diğer ziraî mahsuller istihsalı için gereken işçi adedini azaltacak ve böylece sınaî gelişim için gereken işgücü serbest kalacaktır. Bütün nüfus için daha iyi gıda temin edecektir. İhracatı ve dolayısıyla yabancı döviz kazançlarını arttıracaktır. Sanayi için munzam ham madde sağlayacak ve köylünün gelirini arttırmak suretile sınaî mamûller piyasasını genişletecektir.» «1952 - 56 devresi için yaptığımız programda, hükümetin ziraî sahaya yatırımı arttıracacağı farzedilmektedir. Genişletilen teknik personel eğitimi programı meyvelerini vermeğe başlayınca, ziraî kredi şimdikinden daha verimli sahalara tahsis edilebilir, ve kredi hacmi de buna uygun olarak arttırılabilir. Aynı şekilde, daha fazla sayıda personel mevcut olunca, araştırmalara tahsis edilen tutarlar çoğaltılabilir. Kanaatimizce, ziraat için arttırılmasını tavsiye ettiğimiz gelişim masrafları Türkiyedeki büyük halk kütlelerinin verimini yükseltmeğe geniş mikyasta tesir edecek ve bütün ekonomide faydalı dalları budakları olacaktır».

Son otuz yılın tecrübeleri de çok ümit vericidir. 1923'de sona eren harptenberi Yunanistan ve Türkiye şayanı hayret ilerlemeler kaydet-

[99] Adı geçen yazar, S. 43.

[100] Bak: *Beynelmîlel Banka Raporu*, S. 264 - 265.

miş [101], hemen hemen zirai istihallerinin hacmini ve kıymetini üç misline çıkarmıştır.

Madenî yakıtlar ve madenler her iki ekonominin çok enteresan bir sektörünü teşkil eder.

Halen ne Türkiyede ve ne de Yunanistanda mayi yakıt işletmesi yoktur. Maamafî, Türkiyede yapılan petrol araştırmalarından çok ümit verici sonuçlar alınmaktadır.

1951 yılındaki «sulp yakıt» istihali şöyledir [102] :

	O. E. E. C. MEMLEKET.		TÜRKİYE		YUNANİSTAN	
	Yekûn (1000 ton)	Nüfus başına (kg.)	Yekûn (1000 ton)	Nüfus başına (kg.)	Yekûn (1000 ton)	Nüfus başına (kg.)
Kömür	456.000	1.692	4.730	237	0	0
Linyit	rakam yok		999	50	300	40

Hâlen Yunanistanın umumî maden istihali harp öncesi istihalinin % 64 ü kadar olup, henüz eski seviyeye erişememiştir.

[101] Yunanistana gelince, müteakip tabloda bunlardan birkaçı gösterilmiştir:

Ziraat	1923	1939	Kaydedilen Herleme
1. Ekili arazi (hektar)	250.000	2.500.000	iki misli
2. İstihsal: Buğday, diğer hububat ve bakliyat (ton)	805.000	1.990.000	iki mislinden fazla
Tütün, lifli nebatlar (ton)	75.000	120.000	+ % 50
Nebati yağlar	80.000	155.000	iki misli
Kuru üzüm	180.000	185.000	—
Sebze, sıra, taze meyve (ton)	380.000	1.290.000	üç misli
Hayvanî mahsûller (ton)	105.000	420.000	dört misli
İstihsal yekûnu (ton)	1.625.000	4.160.000	aşağı yukarı üç misli
3. Buğday:			
Hektar başına vasatî istihsal (kg.)	750	1.150	+ % 50
İstihsal yekûnu (ton)	256.000	799.000	
İthalât yekûnu (ton)	600.000	454.000	
İstihlak yekûnu (ton)	845.000	1.252.000	
Yunanistanın kendi kendine yeterlik derecesi	% 30	% 64	

Daha fazla teferruat için «Two Reconstructions of Greece» (J. Sbarounis New York, 1948) adlı etüdün 10-12 nci sayfalarına bakılması.

[102] O. E. E. C. nin Türkiye ve Yunanistan'a dair Perspectives'leri ve Yunanistan Bankasının raporundan alınan mütalâlara istinaden.

Diğer belli başlı madenlerin istihsalı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir [103] :

	TÜRKİYE (1951)		YUNANİSTAN (1952)	
	Yekûn (1000 ton)	Nüfus başına (kg.)	Yekûn (1000 ton)	Nüfus başına (kg.)
Krom	619	30	32	4
Kursun	x	x	50	6
Bakır	18	1	0	0
Demir cevheri	220	11	158	20
Demir piriti	x	x	194	24
Manganez	x	x	24	3
Kükürt	7	0.4	0	0
Kükürtlü madenler	x	x	95	12
Boksit	x	x	285	36
Manyezit	x	x	79	8

x = rakkam mevcut değildir.

Maden ihracatı da şöyledir [104] :

	TÜRKİYE (1952)		YUNANİSTAN (1952)	
	Yekûn (1000 ton)	İstihsale nispetle %	Yekûn (1000 ton)	İstihsale nispetle %
Kömür	132.8	% 4	0	0
Bakır	16.7	% 93	0	0
Krom	635.4	% 102	30	% 94
Manganez	80.5	x	19	% 79
Demir	x		112	% 71
Manyezit	x		38	% 49
Demir piriti	x		177	% 91
Boksit	x		301	% 106

x = rakkam mevcut değildir.

İhraç edilen madenlerin kıymetine gelince [105] :

	TÜRKİYE		YUNANİSTAN	
	Yekûn (Milyon \$)	Nüfus başına (\$)	Yekûn (Milyon \$)	Nüfus başına (\$)
Yıl 1952	43.8	2.19	10.3	1.2
İhracat yekûnu	362.9	18.15	115.0	14.5
Yüzde	% 12		% 9	

[103, 4, 5] Aynı kaynaklardan alınan mütalara istinaden.

Daha aşağıda madeni kaynakların gelişim imkânlarını inceliyeceğiz. Burada da biraz umumî izahat verelim:

Gerek Yunanistan ve gerek Türk ekonomisi maden itibarile zengindir; fakat herne kadar cevher istihracında bir ilerleme kaydolmuşsa da, modern tesisat ve metodların mevcut olmaması dolayısıyla, istihraç pek tatminkâr değildir, ve verim düşüktür. Birkaç hal müstesna, madenlerin sınaî işletimi henüz başlangıç safhasındadır. Maden istihsalinin büyük bir kısmı cevher olarak ihraç edilmekte, halbuki her iki memleket de metalurjik mamûller ithal etmektedir. Türkiyenin maden rezervlerinin Yunanistaninkinden daha zengin olduğu tahmin ediliyor; tenör her iki memleket madenlerinde de yüksektir. Türkiyedeki Maden Tetkik Arama Enstitüsü (MTA) hususî rezervler hakkında 4.000 den fazla rapor yazmıştır [106]. Toprak altı servetler Türkiyede devlete aittir. Yabancı veya Türk hususî teşebbüsünün maden ocaklarının mülkiyetine iştirak etmesine izin verilmemektedir; hususî teşebbüse yalnız bazı işletme şekilleri bırakılmıştır. Maden ocakları, bu gayeyle kurulmuş bir devlet bankası olan «Etibank» ın elindedir. Buna karşılık Yunanistanda maden ocaklarının hem mülkiyet ve hem de işletilmesi hususî teşebbüse aittir.

Gerek Yunanistan ve gerek Türkiyede sanayi hâlâ tekâmül safhasında olan bir sektördür.

Her iki memlekette de sınaî istihsal ihtiyaçların ancak bir kısmını karşıladığından, önemli miktarda mamûl madde ithal edilmekte, ve mamûl madde ihracı pek cüz'î kalmaktadır.

Türkiyenin başlıca sınaî istihsal maddeleri şunlardır [107] :

1952 İstihsalı

	Yekûn (1000 ton)	Nüfus başına (kg.)
Çimento	464	23
Demir	89	5
Çelik	153	8
Kâğıt	28	1
Sun'î Elyaf	443	22
Pamuk ipliği	x	x
Pamuklu dokuma (metre)	125 (milyon)	(6)
Yün ipliği (Ton)	6	0.3
Yünlü dokuma (metre)	4 (milyon)	(0.2)
Şeker	186	9
Elektrik enerjisi (Milyon KWH)	885	45

x = Rakam mevcut değildir.

[106] Bak: Thornburg, S. 23.

[107] Bak: Türkiye Merkez Bankası bültenleri.

Yunanistanda 1951 yılında yapılan sanayi sayımı aşağıdaki neticeleri vermiştir:

Sanayi yekûnu 1,563
El sanayii yekûnu 73,111

Aşağıdaki tabloda Yunanistanın 1938 ve 1952 yıllarındaki sınıflı istih-salinin kıymeti ve 1952 yılı istih-sal indeksleri gösterilmektedir [108] :

Sanayi branşları	1938 İstih-sali (milyon dolar) (1952 kıymeti)	1952 İstih-sali (milyon dolar) (1952 kıymeti)	1952 İstih-sal endeksi 1939 = 100
Metallürji	1.0	1.7	170
Makine	10.0	10.0	99.5
İnşaat malzemesi	8.2	12.5	153.5
Mensucat	58.8	68.8	117
Gıda maddeleri	37.6	42.1	112
Kimyevi maddeler	47.2	46.3	98
Deri	16.4	16.4	100
Kâğıt	7.0	8.4	121
Tahta	8.2	6.1	74
Elbise	0.6	0.3	46
Tütün (sigara v. s.)	3.6	6.4	167
Elektrik enerjisi	18.4	47.1	256
Yekûn	217.0	265.7	124

Her iki memleketin ihraç ettiği belli başlı mamûl maddeler (dolar olarak) [109] :

[108] Yunanistan 1938 yılı istatistik yılı.ğı.

[109] Mûteakip kaynaklardan alınan mûtalara istinaden: a) Türkiye Merkez Bankası bûltenleri; b) 1938 yılı Yunanistan Ekonomisi İcmali.

Maddeler	TÜRKİYE (1952)		YUNANISTAN (1952)	
	Yekûn (Milyon \$)	Nüfus başına (Dolar)	Yekûn (Milyon \$)	Nüfus başına (Dolar)
Çimento	0.0	0.00	2.0	0.25
Demir ve çelik	4.1	0.22	0.0	0.00
Pamuk ipliği	0.0	0.00	0.2	0.03
Hali	0.6	0.03	0.0	0.00
Şarap ve ispirotolu içkiler	0.0	0.00	2.8	0.35
Reçina	0.00	0.00	2.4	0.30
Deri (tabaklanmış)	0.0	0.00	0.6	0.08
Kepek	4.1	0.22	0.0	0.00
Yağlar (yemelik)	0.0	0.00	1.1	0.11
Küspe	6.1	0.31	0.0	0.00
Diğerleri	4.4	0.22	1.1	0.11
Mamûl maddeler ihracatı				
Umum ihracat yekûnu	19.3	1.00	10.2	1.23
Sınai istihsal yekûnu	362.9	18.20	115.0	14.50
Sınai maddeler ihracatının ihra- cat yekûnuna nisbeti	x	x	265.7	33.20
Sınai istihsale nisbeti	% 5		% 9	
	x		% 4	

x = Rakam mevcut değildir.

Müteakip fasıllardan birinde sanayi inkişaf imkânları incelenmiştir. Maamafî, burada da Yunan ve Türk sanayii hakkında umumî olarak birkaç söz söyleyelim.

F. A. O. heyeti Yunanistan için şöyle yazıyor [110]: «Sözü geçen faaliyetlerden husule gelebilecek ziraî toprak ve istihsal artışına rağmen, Yunanistanda verimli olarak çalışabilecek sayıdan çok fazla nüfus toprakta çalışmaktadır. İşsiz köylü nüfusa iş ve artan ziraî mahsullerin satın alınması gayesile satın alma gücü temin için, daha ziyade kooperatif teşkilâtı çerçevesinde her türlü ziraî mahsullerin işlenmesi; bunu takip eden kademedeki ilgili sınaî ameliyeler — iplik bükülmesi, dokuma, giyim eşyası ve ayakkabı sanayii; zeytinyağ tasfiyesi ve ihracat için bellibaşlı nebatî yağlar istihsalı; basit madenî mamûller, âlet, edevat ve sentetik nitrojen ve diğer kimyevî maddeler, inşaat malzemesi istihsalı ve matbaacılık gibi beynelmîl piyasadâ Yunanistanın rekabet yapabileceği diğer sanayi branşlarının gelişimini içine alan geniş bir sınaî inkişaf programı tavsiye edilmektedir.»

Yunanistan halen böyle bir siyaset takip etmekte, hattâ ağır sanayi için bile bir plân hazırlamaktadır.

[110] F. A. O. Raporu, S. 3.

New York 20 ci Yüzyıl Vakfı heyetinin etüdünde Türkiye için şöyle deniliyor [111] : «Sanayi inkilâbı Türkiyeye de geliyor. Batı dünyasında sanayi inkilâbı aynı şekilde başlamış ve Türkiye ciddi olarak bu inkilâbı kabul etmezden evvel birbuçuk asır müddetle inkişaf etmiştir. Türkiye inkilâbı kabul ettiğinde, inkilâbın bu arada geçirdiği safhaları atladığından hakikî bir sanayi inkilâbı yaşamamıştır. İnsan, İstanbul ve diğer şehirlerin semasında camiler ve balkonlar arasında, modern fabrikaların ince uzun bacalarının tüttüğünü görüyor. Bunlar da Atatürk'ün minareleri... Türk hükûmeti bir kararla dışardan çelik fabrikaları ve diğer fabrikalar için en son modelleri getirtti. Fakat yine de kullanılan madenî sapan ve tarak adedi pek azdır; ziraat, inşaat ve sanayi sektörlerinde lâzım olan en basit demir eşyayı istihsal edecek önemli ticarî dökümhaneleri yoktur. İptidai el sanayii ile müttekâmil teknik istihsal vasıtaları arasındaki muazzam boşluk şimdiye kadar doldurulamamıştır». Tetkikte uzun bir izahatta [112], halen mevcut olan aksaklıkları azaltma ve elde edilen neticelerin faydalarını arttırma şekilleri belirtilmekte ve şöyle denilmektedir [113] : «Bu boşluğu ne doldurabilir? İlk adım faydalı bayındırlık işlerine girişmek suretile... devletçe atılmalıdır. İkinci bir ekonomi sektörü yaratmada atılacak ikinci adım, çeşitli hafif sanayi branşlarının kurulmasıdır. Ziraî mahsullerin yetiştirilme ve nakliyesinde kullanılacak çoğu pek basit olan araçlara ihtiyaç vardır. Türkiyenin yetiştirilmeleri için ideal bir yer olduğu mahsulleri bol miktarda kullanacak ve piyasa için ziraî ve diğer tabii menşeli mamûlleri imal edecek sanayilerin kurulması büyük fırsatlar vâdetmektedir. İnşaat malzemesi ve çeşitli istihlâk maddeleri istihsali için diğer bazı hafif sanayi branşlarına daha ihtiyaç vardır... Bu mallar nazarî olarak devlet istihsali vasıtasıyla de temin edilebilir... Maamafi, bütün dünyada, umumiyetle bu gibi sanayiler genç ve inkişaf eden ekonomilerde şahsî teşebbüs ve hususî sermayenin elinde gelişmiştir. Türkiyede de, teşvik gördüğü taktirde millî ve yabancı hususî teşebbüs için en iyi fırsatın bu sahada olduğu muhakkaktır.»

Beynelmîlel Banka Heyeti, Türkiyeye dair raporunda [114] şu beyanatta bulunmaktadır : «Heyet, hususî yatırımın başlıca gelişim sahasının sanayi olacağı kanaatindedir. Binaenaleyh, bu sahaya yapılan âmme yatırımı sür'atle azalmalıdır. Buna uygun olarak, Heyetin programı süresince sanayide devlet yatırımlarının azalmasını temin ettik. 1952

[111] Bak: Thonrburg, S. 106 - 7.

[112] Adı geçen eser, S. 106 - 7.

[113] Adı geçen eser, S. 186 - 187.

[114] Bak: Beynelmîlel Banka Heyeti Raporu, S. 270.

yılından itibaren de hükümetin sınaî yatırım için yaptığı bellibaşlı tevdiat hiç mesabesine inecektir. Maamafi, bakım ve yenileme masrafları büyük yatırımlara ihtiyaç gösterecektir. Hernekadar hükümet sınaî teşebbüslerini hususî teşebbüse sattıkça bunlar azalacaksa da, bu satışların uzun zamana mütevakıf olduğu ve daha bir zaman hükümetin ağır ve daha girift sanayii herhalde kendinin işletmeye devam edeceği kanaatindeyiz. Tavsiye ettiğimiz programda halen mevcut olan tevdiatın dışında devlet sanayiinde bir tevsi olacağını memûl etmedik. Hükümetin hususî teşebbüsü teşvik politikası karşısında, devlet inhisarı altında bulunan sanayi branşları ve gayri iktisadî sebeplerle bilhassa tesis edilmiş fabrikalar hariç, böyle bir tevsi kabili müdafaa olamaz. Tabii, hususî sermayenin kendisinden beklenen ümitleri boş çıkarması da söz konusu olabilir. Bu taktirde hükümet, ancak gereken sınaî sahalara hususî sermayenin yatırım yapması için samimî olarak her türlü gayreti gösterdikten sonra, sanayii tevsiye girişmeğe kendini mecbur hissedebilir.»

Son otuz yılın tecrübeleri de çok emniyet vericidir. 1923'de Anadolu harbin bitişindenberi, Yunanistan ve Türkiye ayrı yollar takip etti. Maamafi, her iki memlekette de çok önemli ilerleme kaydoldu. Gördüğümüz gibi sanayi sahasında Türkiye bir inkilâp geçirmiştir. Yunanistan da iyi neticeler veren bir sanayileşme programı takip etmiştir [115].

Yukardaki tetkikten şu sonuçları çıkarabiliriz: 1) Her iki memlekette de sanayiın son zamanlarda kaydettiği büyük terakkiye rağmen, daha ileri bir inkişaf için elde büyük imkânlar vardır; ve, b) Türkiye daha ziyade ağır sanayi üzerinde durduğuna ve Yunanistan ise hafif

[115] Yunanistana gelince, aşağıdaki tabloda bu hususta malûmat verilmiştir:

Endüstri	1923	1939	Kaydedilen İlerleme
1. Fabrika adedi	3.000	5.300	iki misli
2. Müharrrik kuvvet (HP)	75.000	150.000	»
3. Kullanılan işçi adedi:			
Belli başlı sanayilerde (a)	60.000	110.000 (c)	»
Küçük sanayi ve el sanayiinde	44.000	51.000 (c)	»
4. Sanayi işletmelerinin kıymeti (b):			
Eski dolar rayicine göre takribi olarak kıymet	40.000.000	112.000.000 (c)	üç misli

(a) 6 ve daha fazla işçi çalıştıran sanayi;

(b) 1923 yılına ait ve 1920 sayımına dayanılarak yapılan tahminler;

(c) 1930 sayımına göre. Müteakip yıllarda artış daha fazladır.

Fazla malûmat için, «Two Reconstructions of Greece» adlı etüdüme bakınız.

sanayii teşvik ettiğine nazaran sanayi ekonomisi itibarile her iki memleket birbirini tamamlayıcı mahiyettedir.

Müteakip fasıllarda, muayyen bazı sanayi branşları için bu hususu daha teferrüatlı olarak tetkik edeceğiz.

Şimdi bir de dış ticaret ve dış ticaret bilânçosuna bakalım:

İki memleketin dış ticareti şu durumdadır [116]:

	TÜRKİYE		YUNANİSTAN	
	Yekûn (Milyon \$)	Nüfus başına (\$)	Yekûn (Milyon \$)	Nüfus başına (\$)
İthalât	555.9	27.9	283.3	35.4
İhracat	362.9	18.2	115.0	14.4
Acık	193.0	9.7	168.3	21.0

Kalkınma ilerledikçe Yunanistanın ithalâtı azalır, ihracatı çoğalmakta ve dolayısıyla de ticaret bilânçosunun açığı azalmaktadır.

Milyon dolar olarak Yunanistanın ticaret bilânçosu [117]:

	İthalât	İhracat	Açık
1951	431.6	101.9	329.7
1952	274.7 [*]	114.3 [*]	159.7
İlerieme	— 156.9	12.4	— 170.0

[*] Gemiler dahil değil.

Her iki memleketin Tediye bilânçosu aşağıdaki şekildedir (yuvarlak rakamlarla) [118]:

[116, 7, 8] Müteakip kaynaklardan alınan mutalara istinaden: a) Türkiye Merkez Bankası bülteni, b) Yunanistan Bankası raporları. Kıymetler dolara yazar tarafından tahvil edilmiştir.

	TÜRKİYE (1949)		YUNANİSTAN (1952)	
	Yekûn (Milyon \$)	Nüfus başına (\$)	Yekûn (Milyon \$)	Nüfus başına (\$)
ALACAKLAR :				
İhracat	247.4	12.4	115.0	14.4
Görünmeyen gelirler (safî olarak)	0.0	0.0	48.8	6.1
Sermaye ve altın hareketleri ...	10.0	0.5	0.0	0.0
Tazminatlar	0.0	0.0	26.5	3.3
Hibeler	47.2	2.3	0.0	0.0
Amerikan yardımı	56.1	2.8	100.1	12.5
Yekûn	360.7	18.0	290.4	36.3
BORÇLAR :				
İthalât (C. I. F.)	360.7	18.0	283.3	35.4
Sermaye ve altın hareketleri ...	0.0	0.0	7.1	0.9
Yekûn	360.7	18.0	290.4	36.3

Yunanistanda, tediye bilânçosu aşağıdaki şekilde inkişaf etmiştir (yuvarlak rakamlarla) [119]:

	1938	1949	1952
(1952 kıymetine göre milyon dolar)			
İthalât	270.0	370.0	285.0
İhracat	190.0	85.0	115.0
Ticaret filosu geliri	20.0	10.0	10.0
Diğer görünmeyen gelirler (safî olarak)	60.0	10.0	40.0
Yardım, tazminat, borçlar v. s. (safî olarak)	0.0	265.0	120.0
Yekûn	270.0	370.0	285.0
Kendi kendine yeterli	% 100	% 28	% 58

[119] «Institut National de Statistique» (Paris), Yunanistan Bankası Raporu ve Atina Bankası Bültenlerinden elde edilen mütalara istinaden. Dolara yazar tarafından tahvil edilmiştir.

İthalâtın tasnifi [120] :

	TÜRKİYE (1952)		YUNANİSTAN (1952)	
	Yekûn (Milyon \$)	Nüfus başına (\$)	Yekûn (Milyon \$)	Nüfus başına (\$)
Gıda maddeleri	12.2	0.6	71.4	8.9
Mensucat ve giyim esyası	78.7	3.9	28.0	3.5
Deri v. s.	9.6	0.5	7.9	1.0
Kömür	0.0	0.0	1.4	0.2
Mayı yakıt (Benzin, petrol v. s.)	40.2	2.0	35.9	4.5
Madenler	73.7	3.7	25.0	3.1
Makineler	152.0	7.6	40.9	5.1
Kimya ve ecza maddeleri	32.0	1.6	17.8	2.2
Kâğıt, kâğıt hamuru	13.1	0.7	7.4	0.9
Otomobil, taşıt vasıtaları	62.9	3.2	15.5	1.9
Kereste	63.3	3.3	25.3	3.3
Diğerleri	18.2	0.9	6.8	0.8
İthalât yekûnu	555.9	27.9	283.3	35.4

İhracatın tasnifi [121] :

	TÜRKİYE		YUNANİSTAN	
	Yekûn (Milyon \$)	Nüfus başına (\$)	Yekûn (Milyon \$)	Nüfus başına (\$)
Zirai ve hayvani mahsuller	282.1	14.0	88.2	11.1
Hayvanlar, bahklar, sünger ...	2.7	0.2	1.5	0.2
Sanayi maddeleri	19.3	1.0	10.2	1.2
Maden cevheri	43.8	2.2	10.3	1.2
Diğerleri	15.0	0.8	4.8	0.8
İhracat yekûnu	362.9	18.2	115.0	14.5

[120, 1, 2] Yunanistan için İstatistik Müdürlüğü ve diğer kaynaklar, Türkiye için de Merkez Bankası Bültenleri ve diğer kaynaklardan istifade edilmiştir. Kıymetler Dolara yazar tarafından tahvil edilmiştir.

Türkiye ve Yunanistanın ticarî temasta bulunduğu başlıca memleketler, aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere, ileri sanayi memleketleridir [122] :

	TÜRKİYE (1952)		YUNANİS. (1952)	
	İthalat : İhracat		İthalat : İhracat	
(Milyon dolar)				
Birleşik Amerika	46.8	57.9	75.7	15.2
Büyük Britanya	99.0	23.8	34.3	19.4
Fransa	26.6	52.1	27.4	10.5
Batı Almanya	138.8	86.0	42.0	35.9
Yunanistan/Türkiye	3.2	5.3	4.9	3.0
Diğer memleketler	241.5	137.8	99.0	31.0
Yekûn	555.9	362.9	283.3	115.0

Aynı tablonun nisbet olarak ifadelendirilmesi :

Birleşik Amerika	% 9	% 16	% 27	% 14
Büyük Britanya	18	7	12	17
Fransa	5	14	10	9
Batı Almanya	25	24	15	30
Yunanistan/Türkiye	1	2	2	3
Diğer memleketler	42	37	34	27
	100	100	100	100

Şimdi, her iki memleketteki bankalar, para vaziyeti ve âmme maliyesine dair biraz malûmat verelim.

İki memleketin banka mevduatı ve kredi vaziyeti şöyledir [123] :

	Mevduat		Kredi	
	Yekûn (MİL. \$)	Nüfus başına (\$)	Yekûn (MİL. \$)	Nüfus başına (\$)
Türkiye (1952)	605.0	30.0	909.0	45.0
Yunanistan (1952)	181.0	23.0	361.9	45.3

[122] 120 sayılı nota bakınız.

[123] Kaynak: Beynelmîlel Para Fonu nesriyatından «International Financial Statistics».

Her iki memlekette tedavüldeki para vaziyeti şöyledir: (Yıl sonu itibarile) :

	Tedavüldeki para	
	Yekûn (Milyon \$)	Nüfus başına (\$)
Türkiye (1952)	464.0	23.0
Yunanistan (1952)	165.0	21.0

Söz konusu memleketlerdeki âmme masrafları müteakip gruplar altında toplanabilir [124] :

	TÜRKİYE (1951-52)			YUNANİSTAN (1951-52)		
	Yekûn (Milyon \$)	Nüfus başına (\$)	%	Yekûn (Milyon \$)	Nüfus başına (\$)	%
Milli müdafaa masrafları	?	?	?	270.4	33.8	49
Mülki masraflar	?	?	?	194.9	24.4	35
Kalkınma masrafları	?	?	?	87.4	10.9	16
Yekûn	551.1	27.5		552.7	69.1	
Milli gelire nispeti	% 15			% 51		

[124, 5] Şu kaynaklardan elde edilen mütalara istinaden: a) Türkiye Merkez Bankası, b) Yunanistan Maliye Bakanlığı, M. Ch. Evelpidis ve M. Ch. Papayannis'in Bütçe raporları, ve Yunanistan Bankası Raporu. Dolara yazar tarafından tahlil edilmiştir.

Müteakip tabloda her iki memleketin âmme varidatı, kaynakları itibarile gösterilmiştir [125] :

	Türkiye (1951 - 52)		Yunanistan (1952 - 53)	
	Miktar (Mtl. \$)	%	Miktar (Mtl. \$)	%
1. Servet ve gelir vergileri.....	105.5	22	97.8	25
2. İstihlak ve muamele vergileri ...	268.4	55	240.5	60
3. Mali monopolier (safı olarak) ...	67.8	14	21.9	5
4. Devlet emlakı ve tesebbüsleri ...	18.0	4	7.1	2
5. Âmme müesseselerine iştirakler ...	1.8	0.5	0.0	0
6. Muhtelif	21.9	4.5	32.8	8
Adı varidatın yekûnu	483.3	100.0	400.1	100.0
7. Hususi kanunlardan doğan varidat	2.5		0.0	
8. Alacak hesabı	14.0		0.0	
9. Tazminatlar	0.0		20.5	
10. Amerikan yardımı	66.2		105.6	
11. İstikraz	0.0		0.0	
Umumi varidat yekûnu	566.0		526.2	
Nüfus başına :				
Adı varidat	\$ 24.2		\$ 50.0	
Diğerleri	\$ 4.1		\$ 15.8	
Yekûn	\$ 28.3		\$ 65.8	
Adı varidatın milli gelire nispeti	14 %		37 %	

Müteakip tabloda Yunanistanın gümrük varidatının bir tahlili yapılmıştır [126] :

	(1952)
	%
Buğday ve un	3
Benzin	25
Diğer yakıtlar	5
Şeker	25
Muhtelif	42
	100

İki memleketteki münakale durumunu aşağıdaki tablolarda görmek mümkündür. İki memleketteki demiryolu ağının uzunluğu (takribî olarak) [127] :

	(Kilometre)	(Km ² başına)	Nüfus başına
Türkiye	8.500	11 M.	0.43 M.
Yunanistan	2.680	20 M.	0.38 M.

Demiryolu şebekesinde trafiğin vaziyeti de şöyledir:

	Türkiye (1951)	Yunanistan (1951)
Kilometre başına yolcu adedi (milyon)	2.618	770
Kilometre başına emtea miktarı (milyon ton)	2.728	220
Geİir (milyon \$ olarak)	55	15

İki memleketteki şoselerin uzunluğuna gelince, bu da müteakip tabloda gösterilmiştir [128] :

	Yekûn (Kilometre)	Kesafet (Km ² başına)	Kesafet (Nüfus başına)	
Türkiye	35.000	0.05 M.	2.00 M.	(takribî olarak)
Yunanistan	19.910	0.15 M.	2.49 M.	

Mevcut tekerlekli vasıtaların, vasıta çeşidine göre adedi de aşağıdaki tabloda gösterilmiştir [129] :

	Kamyon	Otobüs	Otomobil	Yekûn	Vasıta başına düşen nüfus
Türkiye	x	x	x	x	x
Yunanistan	17.215	4.796	10.143	32.154	250

[127 - 32] Şu kaynaklardan elde edilen mütalâlara istinaden: a) Türkiye Merkez Bankası Bültenleri, Thornburg'da (Münakale ve Muhabere) bahisleri, b) Yunanistan için Institut National de Statistique bülteni, S. 146 - 47, Yunanistan Bankası Raporu, Yunanistan Bayındırlık Vekâleti, Yunanistan Ulaştırma Vekâleti ve tebliğler.

Yunanistanda, şoselerdeki trafik miktarı şöyle [130] tahmin edilmektedir :

Kilometre başına yolcu adedi (milyon)	2.500
» » emtea miktarı (milyon ton) ...	525

Muhabere imkânlarına gelince, onun da takriben şöyle olduğu tahmin edilmektedir [131] :

	Telgraf (Kilometre)	Telefon (Kilometre)	Kablo (Mil)	İstasyon	Radyo adedi	Kuvvet (PW)
Türkiye	x	x	x	x	x	x
Yunanistan	23.976	12.323	4.518	7		600

Devlet Havayollarında trafik şu durumdadır [132] :

	Türkiye	Yunanistan
Kilometre başına yolcu adedi (milyon)	x	53
» » emtea miktarı (milyon ton)	x	4

Müteakip fasılda bir tahlilini yapacağımızdan ötürü burada ayrıca ticaret filosuna ait rakamlar vermeyeceğiz.

Her iki memlekette de millî gelir çok düşüktür. Müteakip tabloda iki memleketin milyon dolar itibarile millî gelirinin bir tahlili görülmektedir [133] :

	TÜRKİYE (1951)		YUNANİSTAN (1952)	
	Miktar (MİL. \$)	%	Miktar (MİL. \$)	%
1. Gayrisafi millî hâsıla	3.911		x	
2. Millî gelir :				
Zirai	1.992	53	477	44
Sınai	441	12	176	16
Ticaret filosu ve diğer kaynaklar	1.329	35	423	40
3. Mecmu millî gelir	3.762		1.076	
4. Nüfus başına millî gelir	161 \$		135 \$	

[133] Şu kaynaklardan alınan mütalara istinaden: a) Türkiye Merkez Bankası Bülteni, b) Yunanistan Koordinasyon Vekâleti, muhtelif heyetler ve yazarlar tarafından yapılan tahminler. Kıymetler Dolara yazar tarafından tahvil edilmiştir.
x = Rakam temin edilememiştir.

Aşağıdaki tabloda muhtelif gelir kategorilerine göre, Yunanistanda ailelerin dağılımı (Yıl 1938)
(Tetkik U. N. R. R. A. tarafından yapılmıştır) (Bir dolar = 125 drahmi) [134] gösterilmiştir.

Gelir kategorileri	Aile adedi	Mecmu nüfus	%	Esas işden temin edilen gelir (Milyon drahmi)	Diğer gelir kaynakları (Milyon drahmi)	Mecmu gelir (Milyon drahmi)	Bir ailenin vasatı yıllık geliri (drahmi)
A 24.000 drahminden aşağı	680.208	2.841.000	39,96	9.418	2.380	11.798	18.727
B 24.000 — 48.000 dr.	632.768	2.733.000	38,44	19.404	3.550	22.954	36.275
C 48.000 » 80.000 »	271.404	1.108.000	15,52	14.942	2.060	17.002	62.650
D 80.000 » 140.000 »	66.897	275.000	3,87	6.858	1.380	8.238	123.140
E 140.000 » 280.000 »	31.173	120.000	1,69	5.880	1.050	6.930	222.370
F 280.000 » 500.000 »	6.048	23.000	0,33	2.144	620	2.764	457.000
G 500.000 » 1.000.000 »	2.602	10.000	0,14	1.707	408	2.115	813.000
H 1.000.000 ve daha yukarı	900	3.400	0,05	1.617	295	1.912	2.215.000
	1.642.000	7.108.400		61.970	11.743	73.713	

Çeviren: G. Kağan

(Devamı var)

[134] Bak: Institut National de Statistique bülteni, S. 207.